

Hizkuntzen erabileraren kale neurketa

ERRETERIA | 2022

**SOZIOLINGUISTIKA
KLUSTERRA**
Euskara biziberritzeko
ikergunea

Ikerketa-taldea:

Maialen Iñarra, Olatz Altuna, Belen Uranga, Gillen Martinez de la Hidalga, Iker Etxarte, Manex Basabe

Soziolinguistika Klusterra
Martin Ugalde Kultur Parkea z.g.
20140 Andoain

2022

www.soziolinguistika.eus/kaleneurketak

Lizentzia: CC-BY-SA Nazioartekoa 4.0

Babeslea: Errenteriako Udala

Aurkibidea

1	SARRERA	4
2	HELBURUAK	5
3	KOKAPEN SOZIOLINGUISTIKOA	6
4	METODOLOGIA	9
4.1	Ikerketa-teknika.....	9
4.2	Diseinua.....	12
4.2.1	Ibilbideak.....	13
	Beraun:	13
	Iztieta auzoa:	13
	Erdigunea:	13
	Fanderia auzoa:	13
	Ibai ingurua:	13
	Kiroldegi ingurua:	13
4.2.2	Neurraldien egutegia, ordutegia eta ordu kopurua	14
4.3	Emaitzen adierazgarritasuna	15
4.4	Laginari buruz.....	16
4.4.1	Laginaren eta biztanleriaren osaketa, sexuaren arabera	17
4.4.2	Laginaren eta biztanleriaren osaketa, adinaren arabera.....	18
4.4.3	Laginaren osaketa, ibilbideen arabera	20
5	HIZKUNTZEN KALE ERABILERA.....	21
5.1	Datu orokorra (2021).....	21
5.2	Bilakaera (2011 – 2021)	22
5.3	Udalerriko inguru soziolinguistikoa.....	23
5.3.1	Errenteriako aldagai soziolinguistikoak.....	25
5.3.2	Aldagai soziolinguistikoen bilakaera	30
5.4	Beste eremu geografikoetako erabilerak.....	31
5.4.1	Euskal Herria, herrialdea, gune soziolinguistikoa eta eskualdea	31
5.4.2	Eskualdeko beste zenbait udalerrirekin alderaketa	32
5.4.3	Behatutako udalerrien kale-erabilera hizkuntza-gaitasunaren arabera	34
6	HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, UDALERRIKO IBILBIDEETAN	35
6.1	Datu orokorrak, ibilbideetan (2021).....	35
6.2	Bilakaera (2011 – 2021)	36

7	HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, HIZTUNEN EZAUGARRIEN ARABERA	38
7.1	Hizkuntzen kale-erabilera, sexuaren arabera (2021)	38
7.2	Euskararen kale-erabileraren bilakaera, sexuaren arabera (2011 – 2021)	40
7.3	Hizkuntzen kale-erabilera, adinaren arabera (2021).....	41
7.4	Euskararen kale-erabilera eta euskara gaitasuna, adinaren arabera	43
7.5	Euskararen kale-erabileraren bilakaera, adinaren arabera (2011 – 2021)	45
8	HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, SOLAS-TALDEAREN OSAERAREN ARABERA ...	46
8.1	Hizkuntzen kale-erabilera, adin-talde berekoak elkartzean (2021)	46
8.2	Euskararen kale-erabileraren bilakaera, adin-talde berekoak elkartzean (2011 – 2021).....	48
8.3	Hizkuntzen kale-erabilera, haurren presentziaren arabera (2021).....	49
8.4	Euskararen kale-erabileraren bilakaera, haurren presentziaren arabera (2011 – 2021).....	50
8.5	Hizkuntzen kale-erabilera, haurra ala nagusia hitz egiten ari den (2021) .	51
9	ONDORIOAK.....	52
10	DATU NAGUSIEN LABURPENA	54
	BIBLIOGRAFIA	55
	ERANSKINAK. IBILBIDEAK.....	57

1 SARRERA

“Hizkuntzak, komunikazio bide izateaz gain, pentsamendua egituratzea ahalbidetzen du, eta errealitatea interpretatu eta barneratzeko ezinbesteko baliabidea ere bada. Horrez gain, pertsonen gizarteratzea errazten du, eta, ondorioz, nortasunaren garapenean ere leku garrantzitsua hartzen du.” (Zarraga Azumendi 2010, 23)

Gizakiaren, gizartearen eta hizkuntzaren arteko elkar eraginaz mintzo da aurreko aipua, hizkuntzaren garapen soziala gizarte auzia baita. Horregatik, pertsonen eta taldeen arteko harremanez aritzean, edota elkarbizitzaz erabakiak hartzerakoan, hizkuntzek hartzen duten tokia zehaztea komenigarria da. Hala, hizkuntza-politika eta -plangintza egokiak abian jartzeko ezinbestekoa da errealitate soziolinguistikoa metodo zientifikoen bidez etengabe ikertzea, horrela soilik deskribatzen baita hizkuntzei dagokienez gizartearen gertatzen dena.

Hizkuntzen erabileraren kale-neurketek errealitate soziolinguistikoa gertutik ezagutzeko aukera eskaintzen dute, eta behar-beharrezkoak dira hizkuntzen bizindarra ebaluatzeko, erabilera baita adierazle soziolinguistikoa esanguratsuenetako bat. Neurketaren bidez, erabilerari buruzko datu enpirikoak eskuratzen dira, ikerketa-galdera nagusi honi erantzunez: “zenbat euskara erabiltzen da kalean?”

Kontuan izan behar da ikerketa honek udalerriko kaleetan zuzenean behatutako hizkuntzen erabileraren berri ematen duela, alegia, datuok ez direla aitortuak (hiztunaren autopertzepzioan oinarritutakoak), baizik eta neurtuak. Horrez gain, ez da ahaztu behar entzuten den hizkuntzen erabilera ez dela, halabeharrez, udalerriko biztanleena, udalerriko kaleetakoa baizik.

Nolanahi ere, jakina da hizkuntzen erabilera ez dela aldagai egonkorra, ezta indibiduala ere; alta, une bakoitzeko egoerak, solaskideek eta testuinguruak baldintzatzen dute. Horregatik, ikerketa honetako erabilera-datuak interpretatzeko adierazle soziolinguistikoak, demografikoak eta soziologikoak ere aintzat hartu behar dira.

Gainera, aipatu behar da azken hamarkadetan gizarte-bizitza era esanguratsuan aldatu dela globalizazioa, digitalizazioa, eta migrazioak bezalako fenomenoak tarteko. Are nabarmenagoa izan da aldaketa COVID19aren pandemiaren eraginpean 2020. urteaz geroztik. Hala, gizarte-aldaketa handien testuinguruan, inoiz baino garrantzitsuagoa da hizkuntzen erabileraren bilakaera arretaz aztertzea.

Txosten honetan, *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa. Erreterria, 2021* ikerketaren emaitzak aurkezten dira. Euskal Herrian egiten den neurketaren ezagutza metodologikoan eta soziolinguistikoa oinarritzen da berau, eta, eredu horri jarraiki burutu da, 2021eko udazkenean, Erreterrian egin den hirugarren edizio hau.

Txostenak honako hamar atal hauek ditu. Sarreraren ostean, ikerketaren helburuak zehaztuko dira. Hirugarren atalean, testuinguruaren berri emango da kokapen gisa, hizkuntzen kale-erabileraren datuak interpretatzeko eta ulertzeko lagungarri izan

daitezkeen gako nagusiak emanez. Jarraian, ikerketaren azalpen metodologikoak eskainiko dira, ikerketaren fitxa teknikoa eta laginaren inguruko azalpenak, besteak beste; bosgarren atalean hizkuntzen erabileraren datuak eskainiko dira, udalerriko zenbait aldagai soziolinguistikoen datuekin batera; seigarren kapituluaren udalerriko ibilbide desberdinetako datuak emango dira, zazpigarrenean hiztunen ezaugarrien araberakoak eta zortzigarren ataletan solas-taldearen araberakoak. Ondorioen atalean, bidenabar, datu horien gaineko irakurketa eskaini da, eta azkenik, hamargarren atalean datuon laburpena. Amaitzeko, txostenaren eranskinera datu-bilketarako diseinatutako ibilbideen mapak ere ekarri dira.

2 HELBURUAK

Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa, Erreterria 2021 ikerketaren helburu nagusiak honako hauek dira:

- **Erreterriako kaleetako hizkuntza-erabilerari buruz, datu enpirikoak eskuratzea.**
- **Hizkuntzen kale-erabileraren bilakaera ezagutaraztea,** euskararen biziberritze-prozesuari begira hausnarketarako, hizkuntza-politikak erabakitzeke eta hizkuntza-plangintza diseinatzeke balio dezan.
- **Euskararen kale-erabilerari buruzko datuak aztertzea eta interpretatzea.**

Ikerketa-lan honek unean uneko baldintza sozialak eta soziolinguistikoak biltzen ditu. Alegia, erabilera aztertzeke, kaleko hiztunei erreparatzen zaie, beren adina nahiz generoa kontuan izanda. Halaber, osaera desberdinetako elkarrizketa-taldeen hizkuntza ere aztertzen da: esaterako, elkarrizketetan hurrek parte hartzen badute, nola aldatzen da hizkuntza-erabilera? Horiei guztiei buruzko gogoetak egiteke aukera ematen dute datuek.

Neurketa hiru aldiz egin da Erreterrian. Erabilera-datuak bost urteko maiztasunarekin jaso izanak argazki dinamikoa eskaintzen du. Horrela, erabileraren bilakaera katebegiz katebegi jaso da, eta ondo oinarritutako interpretazioak egin daitezke. Hau da, gizartearen eraldaketaren isla ere badira txosten honetan aurkezten diren datuak.

Nolanahi ere, Covid19-aren pandemiak neurketa burutzeko baldintzak zaildu ditu; erabat inarrosi eta eraldatu dira kale-bizitza eta orain arteko harreman- eta komunikazio-ohiturak. Edizio honetako datuak ez dira aurreko edizioetako egoera berebean jaso, baina, zalantzarik gabe, gaur egungo gizartearen isla izan, badira.

3 KOKAPEN SOZIOLINGUISTIKOA

Hizkuntza-erabilera ez da egonkorra, ezta indibiduala ere. Izan ere, une bakoitzeko egoerak, solaskideek eta testuinguruak baldintzatzen dute hiztunek egiten duten hizkuntzen hautua. Besteak beste, ikerketaren emaitzak eskaintzen dituen erabilera-datuok interpretatzeko, ukipenean dauden hizkuntzen erabileran gailentzen diren arau sozialak oso aintzat hartu behar dira; halaber, ingurunearen adierazle soziologikoak, demografikoak eta soziolinguistikoak ere kontuan hartu behar dira, azken hamarkadetan gizarte bitzta hain modu nabarmenean aldatu eta baldintzatu dutenak, hain zuzen.

Adierazle soziologikoak

Globalizazioaren eraginez guztiz eraldatzen ari den munduan, hizkuntzen arteko harremanak, hizkuntzekiko jarrerak eta politikak, eta hizkuntza-komunitateen biziraupenerako baldintzak ez dira iragan mendean ziren parekoak. Ingurune digitalaren hedapenak, hizkuntza-teknologiaren garapenak, edota sare-sozialen fenomenoek aurrez aurrekoak ez diren harremanak indartu dituzte, eta bestelako harreman-motak (edo bideak) hauspotu dira. Errealitate berri horrek bete-betean eragiten du aztergai den hizkuntzen kaleko erabileran, esate baterako, belaunaldi gazteek gero eta denbora gehiago igarotzen baitute Interneten edota plataforma digitaletan, eta eremu digital horretan erabilera nagusi baita.

Kezka hori ez da Euskal Herrikoa bakarrik. Hainbat estatu-hizkuntza ere arduratuta agertu dira, globalizazioaren eta, batez ere, ingelesaren nagusitasunaren ondorioz, beraien hizkuntzen presentzia eta erabilera apaltzen ari baita, etengabe (Crystal 2003), (Lo Bianco 2014), (Calvet 2017). Beraz, are eta arreta handiagoarekin begiratu behar zaio fenomeno horri euskara bezalako hizkuntza minorizatuaren ikuspegitik.

Mundu globalizatu honek paradigma sozial berria ekarri du, eta are nabarmenagoa, arestian esan bezala, COVID19aren pandemiagatik; oro har, kaleko giroa eta herritarren arteko zuzeneko harremanak nabarmen aldatu baitira. Gurea bezalako gizarte elebidun desorekatuetan, are eta eragin handiagoa nabarmendu da. Esate baterako, pandemiak ekarritako itxialdian, haur eta nerabe asko eta asko euskara entzun eta praktikatu ezinik geratu dira, neurri handi batean eskola eremuak soilik eman ohi baitie haur horiei euskaraz aritzeko aukera. Gainera aisialdi antolatua ere etenda egon da denbora luzez, eta, ondorioz, eskolaz kanpoko euskarazko jarduerak ere desagertu egin dira haur askorentzat.

Adierazle demografikoak

Joera orokorra da, Euskal Herrian, azken urteetan biztanleria hazi izana, baina hazkunde hori ez da hazkunde begetatiboagatik gertatu, izan ere, euskal herritarren artean bizi-itxaropena gero eta handiagoa da eta jaiotza-kopurua heriotzena baino baxuagoa. Aldiz, biztanleriaren hazkundera azken urteetako migrazio-saldo positiboari zor zaio, hala izan ezean, biztanleriak behera egingo bai zukeen (Gaindegia 2021).

Kontuan izan behar da, era berean, fenomeno horrek berak biztanleriaren zahartze-tasa igotzea eragin duela, hau da, bizi-itxaropena handitzearekin batera, adineko

pertsonen proportzioa ere handiagoa izatea. Eta, zalantzarik gabe, horrek kaleetako giro soziala ere aldatu du.

Adierazle soziolinguistikoak

Euskararen erabilera baldintzatzen dituen aldagai garrantzizkoak euskal hiztun-kopurua (edo dentsitatea) eta hiztunen hizkuntza-ohiturak dira. Alegia, hiztunak behar dira elkarrizketak euskaraz izan daitezen, eta euskaraz hitz egiteko ohitura ere ezarria behar du izan. Nolanahi ere, euskaldunen proportzioa (edo ezagutza-indizea) eta euskararen kaleko erabilera-indizea ez dira erabat eta modu zuzenean alderagarriak. Sarritan egiten da erkaketa hori, baina bi datu horien ezberdintasunak arretaz begiratu behar dira: gogoratu behar da euskararen ezagutza, jasotzen den moduan, aitortua eta indibiduala dela, eta, aldiz, euskararen kale-erabilera behatua eta kolektiboa. Aldeak alde, halere, korrelazio handia dago bien artean, euskal hiztun-kopurua handien dagoen eremuetan jasotzen baita euskararen kale-erabilerarik altuena, eta alderantziz.

Bidenabar, euskararen gaitasunaren eta erabileraren arteko aldeak sakonago aztertze aldera, komeni da alde kuantitatiboari ez ezik, alderdi kualitatiboari ere erreparatzea. Alde betetik gogoratu behar da gaur egungo euskal hiztunaren profila ez dela orain dela 30-40 urtekoaren berdina. Orain, askoz ugariagoak dira euskara jakin bai, baina erdaraz (frantsesez edo gaztelaniaz) hobeto moldatzen diren hiztunak; ez da ahaztu behar, euskalduntze-prozesuaren eraginez, gaur egun, haur eta gazte euskaldunen artean gehiengoak bigarren hizkuntza modura duela euskara—eskolatik jaso—, orain artean ia sekula ez bezala. Pentsa daiteke hiztun horietako askok, praktikan, erdararako joera izan dezaketela, eta, ezinbestean, horrek zuzenean eragiten duela hizkuntza-hautuan eta euskararen erabileraren indizean.

“Euskaldunen erraztasuna aldatu egin da 1991tik hona. Duela 25 urte euskal elebidunen eta erdal elebidunen ehunekoa nahiko antzekoa zen (% 34,6 versus % 37,8). Gaur egun, ordea, erdal elebidunen ehunekoa 18,5 puntu handiagoa da euskal elebidunena baino (% 26 versus % 44,5)”.

(Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernua, Euskararen Erakunde publikoa 2017).

Bestalde, gogoan izan behar da euskaldun (ia) guztiek dutela gaztelaniaz edo frantsesez hitz egiteko gaitasuna. Hau da, euskaldunen elkarrizketa guztiak (% 100) izan zitezkeen erdaraz. Euskaraz aritzeko goi-muga, ordea, % 100 horren oso azpitik dago, aski baita solaskide batek euskaraz ez jakitea erdaretara jotzeko. Aipatu bezala, gainera, badira erreparatu beharreko beste baldintza batzuk testuinguru sozial eleaniztunetan, ezagutzak ez baitu hizkuntzaren erabilera baldintzatzen, hizkuntza erabiltzeko aukera baino ez baitu sortzen edo eskaintzen.

Azkenik, aipatu behar da euskal hiztunek beste erabateko aldagaien eragina ere nozitzen dutela, esate baterako, harremanak eraikitze orduan ezarritako hizkuntza-ohiturak, batzuen edo besteen aurrean azaleratzen diren zenbait aurreiritzi edo ingurunean antzematen diren hizkuntza-arau sozialak. Horiek guztiek ere,

hizkuntzarekiko duten jarrerekin batera, izan dezakete eragina hiztunek egiten duten hizkuntzen hautuan.

Labur esateko, ikerketaren datuen irakurketarako komeni da arreta jartzea hizkuntzaren erabileran eragiten duten aldagaiak asko eta askotarikoak direla, alegia, izaera poliedrikoa duela; neurketa batetik bestera kale-erabileraren joerak alda daitezke, baina fenomenoaren konplexutasunak zailtzen du aldaketa hori zer faktoreren (edo faktore-konbinazioen) eraginpean gertatu den azaltzea. Ez da komeni, beraz, irakurketa datu isolatuetara edo "igo/jaitsi" kontzeptuetara mugatzea, baizik eta ikuspegi diakronikoz egitea. Emaitzen gorabehera puntualei baino, joerei erreparatu behar zaie, eta, batez ere, joera horien jarraikortasunari. Horregatik da garrantzitsua behaketak lauzpabost urteko maiztasunarekin jasotzea, horrela lortzen baita egoera estatikoetatik harago, bilakaeraren informazioa jasotzea.

4 METODOLOGIA

Hizkuntzen erabileraren kale-neurketan, hizkuntzen ahozko erabilerari buruzko datu empirikoak jasotzen dira. Kaleetan entzundako elkarrizketetatik atera da informazioa. Beraz, espazio irekietan solasean ari ziren hiztunen jarduna behatuz jaso dira Erreterriako kale-erabilerari buruzko 2021. urteko datuak.

Behaketa bidez hizkuntzen erabilera neurtzeko metodoa Euskal Herrian sortu zen XX. mendeko 80ko hamarkadan¹, eta, hogeita hamar urtetako esperientzia metatuarekin, metodologia aski frogatua eta kontrastatua dago.

Metodo horrekin, Euskal Kultur Batzordeak (EKB) Euskal Herriko neurketaren lehen edizioa burutu zuen 1989an. Geroztik, beste zazpi aldiz errepikatu du neurketa Soziolinguistika Klusterrak (aurrez SEI Elkarteak)². Ondorioz, ikerketa-lan horri esker, azken 30 urteetan hizkuntzek Euskal Herriko kaleetan izan duten (ahozko) presentzia aztertu da (Altuna Zumeta eta Iñarra Arregi 2022).

Sarreran esan bezala, Erreterrian eginiko neurketa hau Euskal Herriko ikerketan oinarritutakoa da. Hala, aipatutako metodoaren ezaugarri nagusiak gidan jasota badaude ere (Altuna eta Basurto 2013), ikerketa honetan izan duen aplikazio zehatza azalduko da, jarraian.

4.1 IKERKETA-TEKNIKA

Esan bezala, behaketa zuzenaren bidez eskuratu dira hizkuntzen erabilerari buruzko datuak. Teknika horrek, ezinbestean, diskrezioa eskatu du. Hau da, hiztunak behatuak izan direla ohartu gabe jaso da hizkuntza-praktikei buruzko informazioa. Ez dute, behintzat, elkarrizketa-hizkuntza behatzen ari garenik jakin.

Behaketa Zuzena izenarekin ezagutzen dugun teknikaren helburua da gizakien portaerak inolako manipulaziorik gabe era sistematiko eta kontrolatuan begiratzea, eta hortik ikerketarako garrantzitsua den informazioa eskuratzea. Bitartekorik gabe, hau da, zuzenean egiten den behaketa delako hartzen du teknika honek behaketa zuzena izena.

(Juaristi, 2003)

Datuak biltzeko irizpideak

Elkarrizketa izan da behaketa-unitatea: kalean dagoen pertsona bat edo gehiagoren arteko solasaldia³. Neurtzaileei zuzendutako edo neurtzaileen arteko elkarrizketak ez

¹ Erabilera neurtzeko metodoa Siadeco Ikerketa Taldeak sortu zuen, Iñaki Larrañagaren gidaritzapean (2021ean hil zen soziolinguista aitzindaria). Garai hartan, hizkuntza-gaitasunari buruzko datuak jaso ziren estreinakoz EAEn, 1981eko zentsuaren bidez; 1983. urtean, Kale Erabileraren Neurketa metodologia sortu zuten, eta Gipuzkoako udalerrri guztietan egin zituzten neurketak (Larrañaga 1986).

² 1993, 1997, 2001, 2006, 2011, 2016 eta 2021 urteetan egin dira neurketa horiek. Azken urteetako edizioak zentsu- eta errolda-urtearekin bat datoz.

³ Elkarrizketa indibidualak ere jaso egin dira (mugikorrarekin hitz egiten entzun diren hiztunak, txakurrarekin hizketan doazenak, atarietako interfonotik...).

dira jaso. Halaber, neurraldi berean, solaskide-talde bera hizkuntza berebanean behin baino gehiagotan entzun den kasuetan, behin bakarrik jaso da praktika hori⁴.

Hain zuzen, kalean entzundako elkarrizketa horiek zein hizkuntzatan gertatu diren jaso dute neurtzaileek (euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez edo beste hizkuntza batean)⁵. Gainera, elkarrizketa horietan parte hartu duten solaskideen ezaugarriak bildu dira, betiere behaketa zuzen bidez pertsonen egotzi diezazkiekegunak, inori ezertxo ere galdetu gabe: sexu-generoa (emakumezkoa edo gizonezkoa den⁶, alegia) eta adina (haurrak, gazteak, heldu gazteak, heldu nagusiak eta adinekoak⁷). Azkenik, behatutako elkarrizketetan, hiztun aktiboa haurra den edo ez ere jaso da.

Datuak biltzeko prozedura

Datuak *Neurgailuaren* bidez jaso dira, mugikorreko APP bidez, alegia⁸. Modu horretan, datuak modu diskretuagoan jasotzea ahalbidetu da, eta, unean une, behatu den elkarrizketa kopuruari jarraipen estua egin zaio.

Ondorengo argazkietan ikus liteke neurtzaileek *neurgailuan* elkarrizketa bakoitzaren ezaugarriak sartzeko baliatzen dituzten pantailako batzuk:

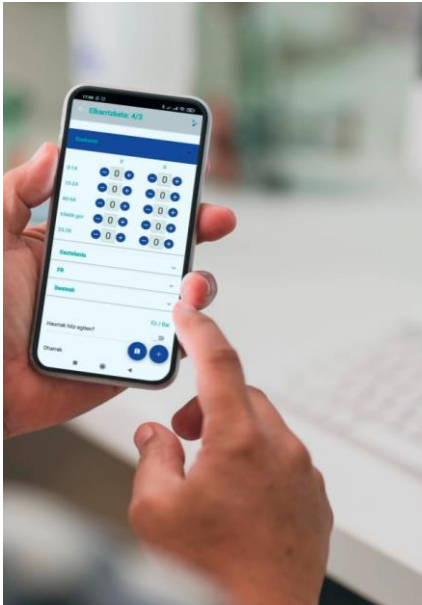
⁴ Neurraldi horretan, solaskide-taldean aldaketak egon badira (bat joan edo bestea etorri, esaterako), praktika berri gisa jaso da. Edo, neurraldi horretan, solaskide-talde horrek hizkuntza aldatu badu, praktika berri gisa jaso da hori ere. Solaskide-talde berbera hizkuntza berebanean hizketan topatu bada, baina beste neurraldi batean, jaso egin da.

⁵ 2016. urtera arteko edizioetan, hizkuntzak hiru multzotan bereizten ziren: euskara, gaztelania/frantsesa eta beste hizkuntzak.

⁶ Solaskidea emakumezkoa edo gizonezkoa bezala sailkatzeko irakurketa soziala dugu oinarri, ez dakigu egiazki solaskidea kategoria horiekin identifikatzen den ala ez.

⁷ Hona hemen hiztunak kategoria bakoitzean sailkatzeko jarraitu diren irizpideak: haurrak (2-14 urte), gazteak (15-24 urte), heldu gazteak (25-39 urte), heldu nagusiak (40-64 urte) eta adinekoak (65 urtetik gora). 2021. urtera arteko edizioetan, lau adin-taldeetan sailkatzen ziren behatutako solaskideak. 2021eko edizioan, ordea, helduak bi multzotan sailkatu dira, errealitate soziolinguistikoaren informazio xeheagoa eskuratzeko.

⁸ 2021. urteko ediziora arte, koadernoetan biltzen zituzten erabilera-datuak neurtzaileek.

← Elkarrizketa: 1/0

Euskara

	Ema	Giz
Haurrak (2-14)	1	1
Gazteak (15-24)	0	0
Heldu-gazteak (25-44)	0	0
Heldu-nagusiak (45-64)	0	0
Adinekoak (65etik gora)	0	0

Ez / Bai

Haurrak hitz egiten?

EUSKARAZ ERE BAI GAZTELANIAZ ERE BAI

FRANTSESEZ ERE BAI

Oharrak

Neurtzaileek bikoteka bildu dituzte hizkuntzen erabilerari buruzko datuak. Hala eta guztiz ere, bi neurtzaileek Neurgailuarekin izan zitzaketan intzidentziei aurre egiteko, datuak paperean jasotzeko aukera izan dute uneoro.

Azkenik, bestelako irizpide batzuk ere eman zaizkie neurtzaileei:

- Dudazko kasuak ez jaso.
- Haur jaioberrien presentzia berari zuzenean ari ez bazaizkie ez jaso.
- Neurketa egin aurretik, ibilbidea errepasatu.

4.2 DISEINUA

Ikerketak udalerriko kaleetako hizkuntza-erabilera deskribatu nahi duenez, ikerketaren diseinuak kalean hitz egiten duen edozein pertsona potentzialki behatzeko bokazioa du. Horregatik, kaleetako baldintza desberdinak kontuan hartu behar dira erabakitzeko zenbat behaketa egin, noiz egin eta non egin.

Lehenik eta behin, behaketa zein kaletan egingo den diseinatu da. Kale jendetsuenak eta ezaugarri soziologiko desberdineko jendea neurtzeko aukera ematen dutenekin osatu dira herri bakoitzeko behaketa-ibilbideak, udaleko euskara teknikariarekin adostuta.

Udalerrri eta ibilbide horietan, neurtzaileek bi orduko neurraldiak egin dituzte. Bi orduko iraupen hori ikerketaren Euskal Herriko ediziotik finkatuta dago, eta behatzaileek behatuen aurrean diskrezioari eusteko gehieneko iraupen bezala ulertzen da ikerketa honetan. Udalerrri bakoitzean behatu beharreko elkarrizketa-kopuruaren arabera⁹ aurreikusi da Erreterriako guztizko neurraldi-kopurua.

Egutegiari eta ordutegiei dagokienez ere, bilatu da, alde batetik, pertsona asko behatu ahal izateko egun eta ordu egokiak izatea; eta bestetik, bizimodu desberdina daramaten pertsonak behatu ahal izateko aukera ematen duen ordutegi-diseinua egitea. Horrez gain, ikerketaren aurreko edizioetatik datorren diseinuarekiko jarraikortasuna bermatu da.

Horrela, *hizkuntzen erabileraren kale-neurketa* burutzeko, herri bakoitzak bere ibilbide- eta neurraldi-kopurua du, udaleko teknikariarekin adostua.

⁹ Emaizta fidagarriak eskuratu ahal izateko, aurrez finkatu zen Erreterrian behatu beharreko gutxieneko elkarrizketa-kopurua.

4.2.1 Ibilbideak

Errenteriako kasuan, sei ibilbide hauek zehaztu dira:

Beraun: Beraun kalea, Galtzaraborda hiribidea
Iztieta auzoa: Amasa kalea, Ondartxo auzoa, iztieta pasealeaku
Erdigunea: Biteri kalea, Alfonso XI.aren hiribidea, Pelotari, Fernandez de Landa plaza, Alameda, Agirre lehendariaren plaza, Tomas Lopez kalea, Andoni Korta, Morrongilleta, Biteri kalea
Fanderia auzoa: Fouring etorbidea, Fanderia pasealekua, F.Garcia Lorca kalea, Dario Regoyos kalea, Vicente Urriak 15, Iarunbata Cobberos
Ibai ingurua: Nafarroa hiribidearen ingurua
Kiroldegi ingurua: Bittor Idiazabal kalea, Galtzarborda auzoa, apeadero kalea, parke kalea

4.2.2 Neurraldien egutegia, ordutegia eta ordu kopurua

Ondoko koadroan zehazten da Errenteriako datu-bilketa egin den egutegia eta ordutegia, ibilbideen arabera antolatuta:

Ibilbidea	Eguna		Ordua	
Beraun	2021/10/2	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/10/6	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/13	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/16	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
Erdigunea	2021/9/18	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/9/22	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/9/29	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/23	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
Fanderia auzoa	2021/9/18	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/9/22	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/9/29	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/23	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
Ibai ingurua	2021/10/2	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/10/6	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/13	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/16	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
Iztietza auzoa	2021/10/2	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/10/6	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/13	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/16	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
Kiroldegi inguruan	2021/9/18	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
	2021/9/22	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/9/29	asteazkena	18:00-20:00	
	2021/10/23	larunbata	11:00-13:00	18:00-20:00
GUZTIRA 72 ORDU				
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, Errenteria 2021.				

Datu-bilketa, beraz, udazkeneko ordu-aldaketa baino lehenago burutu ahal izan zen, argi-orduei ahalik eta etekin gehien ateraz eta neurraldi guztiak antzeko baldintzetan egitea bermatuz.

Gainera, pandemiaren hasieratik kalean ibiltzeko eta harremanak izateko osasun- eta lege-baldintza irekienak indarrean zeuden epealdian burutu zen. Euskal Herrian, irailaren 17tik urriaren 30era, oro har, kutsatze-datuak baxuak ziren, ez zegoen kalean musukoaren derrigortasunik, ostalaritzan ez zegoen jendea multzokatzeko mugarik ezta ordutegi murriztapenik, ez zegoen herriz-herri mugitzeko debekurik....

Kaleetan datuak mugikorraren bidez bildu ahala, aurrez finkatutako gutxieneko solaskide-kopurua gainditzea bermatu zen eta, aldi berean, erabilera-datuak akats-tartea $\pm 3,5$ edo txikiagoa zela ziurtatu (%95eko konfiantza-mailarekin).

4.3 EMAITZEN ADIERAZGARRITASUNA

Honako hauek dira ikerketaren datu estatistiko zehatzak:

- **Unibertsoa:** Errenteriako kaleetan entzun daitezkeen elkarrizketak.
Mugikortasun handiko eremua da kalea, eta ez dago unibertso hori osatzen duten kideen zerrenda ezagutzerik. "Hala bada, ezinbestekoa da laginak erabiltzea; hau da, unibertso osoari buruzko ondorioak ateratzeko, nahitaezkoa da unibertsoaren zati bat ikertzea" (Juaristi, 2003, 65.or.).
- **Lagina:** Behatu diren **5.024 elkarrizketek** eta horietan solaskide izan diren **13.243 solaskidek** osatu dute lagina.

Akats-tartea¹⁰: $\pm\% 0,5$ ekoa elkarrizketen lagin osoarentzat, % 95,0ko konfiantza-mailan eta $p=\%10,9$ ¹¹ izanik.

Beraz, datu estatistiko sendoak jasotzen dira txostenean.

¹⁰ Erabat ausazkoak diren laginketei egozgarria. Akats-tartea kalkulatzeko, bi datu erabili dira: neurketan behatutako elkarrizketa-kopurua eta udalerriko ezagutza-datuak (hiztunak eta elebidunen proportzioa). Ikus "Laginaren kalkulurako tresna": <https://soziolinguistika.eus/eu/lagina/>
Lagin-akatsa kalkulatzeko eredu matematikoaz gehiago jakin nahi izanez gero, jo (Yurramendi eta Altuna 2009) edota (Yurramendi et al. 2013) txostenetara.

¹¹ Behatutako elkarrizketen artean euskarazko elkarrizketetan parte hartu duten solaskideek osatu duten ehunekoa.

4.4 LAGINARI BURUZ

Ikerketa honetan, Errenteriako kaleetan behatutako 13.243 solaskideak zein hizkuntzatan hitz egiten ari ziren jaso da, aurreko atalean zehaztu bezala. Metodologiaren ezaugarriak kontuan izanda, ezin da jakin behatu diren pertsona horiek Errenteriako biztanleak diren ala ez.

Nolanahi ere, udalerriko errealitatera hurbiltzeko asmoz, bertako biztanleriaren ezaugarriekin alderatuko ditugu behatutako solaskideen ezaugarriak, atal honetan. Horrela, begiratuko da ea behatutako lagina udalerriko biztanleriarekiko zer-nolako hurbilketa den, hau da, laginaren ezaugarriak errenteriarren ezaugarriekin bat egiten duten, horrek lagunduko baitu emaitzen interpretazioan. Azterketa hori bi aldagai kontuan hartuta egingo da, alde batetik sexua eta, bestetik, adina.

Bestalde, datozen azpi-ataletan, Errenteriako kale-neurketen azken aurreko edizioako laginarekin ere alderatuko da 2021ekoa. Izan ere, bilakaera-datuen interpretaziorako, lagungarri da ezagutzea Errenteriako kaleetan urterik urte behatu diren solaskideen profila.

Bide batez, garrantzizkoa da kontuan izatea datu-bilketa egin den ordu-kopurua. Errenteriako kale-neurketaren aurreko edizioan 36 orduko datu-bilketa burutu zen; 2021ean, ordea, 72 ordukoa izan da. Horri esker, nabarmen handitu da behatutako solaskideen kopurua (2016ko 8.455 pertsonetatik 2021eko 13.243 lagunetara). Ondorioz, sendotasun handiagoa eskuratu da Errenteriako kaleetako hizkuntza-erabileraz aritzeko¹².

¹² 2016ko neurketaren akats-tartea, esaterako, handiagoa izan zen: “±%1,71koa elkarriketen lagin osoarentzat, %95,0ko konfiantza mailan” (Soziolinguistika Klusterra, 2017).

4.4.1 Laginaren eta biztanleriaren osaketa, sexuaren arabera

Errenteriako biztanleriaren % 51,4 emakumezkoak dira EUSTATEk emaniko 2021eko erroldako datuen arabera. Urte berean egindako hizkuntzen erabileraren neurketako laginean jasotako emakumeen datua zertxobait handiagoa da (% 54,5), eta, baita 2016an egindako ikerketaren laginean ere (% 55).

1. Grafikoa eta Taula. LAGINA ETA BIZTANLERIA SEXUAREN ARABERA. ERRENTERIA, 2016-2021 (%)

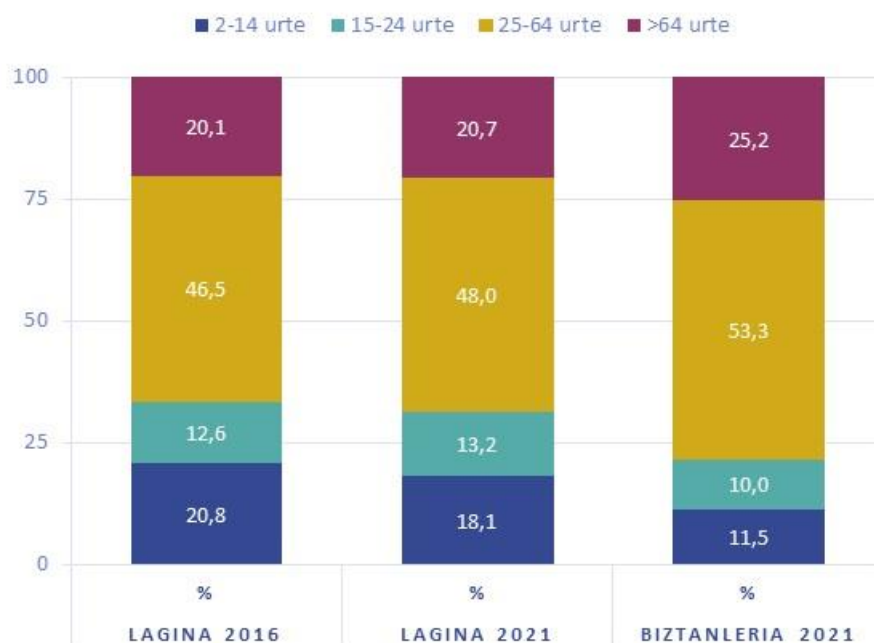
	Lagina 2016		Lagina 2021		Biztanleria 2021	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Emakumezkoak	4.653	55,0	7.221	54,5	20.307	51,4
Gizonezkoak	3.802	45,0	6.022	45,5	19.238	48,7
GUZTIRA	8.455	100,0	13.243	100,0	39.545	100,0

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2021; EUSTAT, Biztanleria eta Etxebizitzen zentsua, 2021

4.4.2 Laginaren eta biztanleriaren osaketa, adinaren arabera

Erreterian eginiko 2021eko ikerketa honetako laginean pisu handiena hartu dute biztanle helduek (% 48), ondoren adinekoek (% 20,7), jarraian haurrek (% 18,1) eta azkenik gazteek (% 13,2). Joera horrek bat egiten du hein batean Euskal Herriko kaleetan jasotakoarekin, izan ere, ikerketa nagusi horretan behatutako hiztunen erdia heldua izan da, eta gainerako adin-taldekoak hurrenkera horretan sailkatu dira: helduak, haurrak, adinekoak eta gazteak (Altuna Zumeta, Iñarra Arregi, eta Basurto Arruti 2022).

2. Grafikoa eta Taula. LAGINA ETA BIZTANLERIA ADINAREN ARABERA. ERRETERIA, 2016-2021 (%)

Adin-taldea	Lagina 2016		Lagina 2021		Biztanleria 2021	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
2-14 urte	1.758	20,8	2.398	18,1	4.531	11,5
15-24 urte	1.066	12,6	1.748	13,2	3.958	10,0
25-44 urte	3.930	46,5	2.953	22,3	8.481	21,5
45-64 urte			3.400	25,7		
>64 urte	1.701	20,1	2.744	20,7	9.974	25,2
GUZTIRA	8.455	100,0	19.596	148,0	60.627	153,3

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021; EUSTAT, Biztanleria eta Etxebizitzen zentsua, 2021

2021eko ikerketa honetan, laginean hurrek duten presentzia handia da, biztanleriaren osaketarekin alderatuz gero (% 18,1 laginean, % 11,5 biztanleriaren osieran). Aitzitik, nagusien artean, gutxiago dira kalean behatu direnak herrian bizi direnekin alderatuta. Bi ezaugarri horiek dira, hain zuzen, arestian aipatutako ohitura desberdinen isla, hots, herriko kaleetan ohikoa dela haurren presentzia handiagoa eta nagusia txikiagoa izatea.

Lagina biztanleekin alderatuz, honakoa ikus daiteke:

- **Heldu gutxiago** behatu dira kalean proportzionalki, herrian bizi direnak baino (% 48 lagina, % 53,3 biztanleria);
- **Adinekoen artean ere, lagina txikiagoa** da biztanlerian duten proportzioa baino (% 20,7 lagina, % 25,2 biztanleria);
- **Haur gehiago** behatu dira kalean proportzionalki, herrian bizi direnak baino (% 31,6 lagina, % 13,8 biztanleria); hurrek laginean hartzen duten pisu handi hori orokorra da Euskal Herrian ere (Altuna Zumeta, Iñarra Arregi, eta Basurto Arruti 2022).
- **Gazteen artean ere, lagina handiagoa** da biztanlerian duten proportzioa baino (adinekoek % 13,2 lagina, % 10 biztanleria).

Aurrez egin diren behaketa guztiek erakutsi dute oso ohikoa dela biztanleriaren eta ikerketako laginaren banaketa ez egotea erabat orekatua, bizitza-ohiturak ez baitira berdinak izaten adin-tarte guztietan.

2016an eta 2021ean egindako ikerketako laginen datuei erreparatuz gero, azpimarragarria da helduen presentzia kaleetan zertxobait handiagoa izan dela proportzionalki 2021eko neurketan (% 4,5 2016an, % 48 2021ean), eta zertxobait txikiagoa haurren artean (% 20,8 2016an, % 18,1 2021ean).

4.4.3 Laginaren osaketa, ibilbideen arabera

Laginaren ibilbideen araberako banaketari dagokionez, oso ohikoa da desorekak egotea ibilbideetan jasotako laginen artean, kalean ibiltzen den jende kopurua aldatu egiten baita ibilbide batetik bestera.

Presentzia handiena duten ibilbideak Ibai ingurua eta Erdigunea dira (% 24,3 eta % 19,9, hurrenez hurren). Pisu zertxobait txikiagoa dute Fanderia auzoko eta Iztieta auzoko ibilbideek (% 16,5 eta % 15,4, hurrenez hurren), eta presentzia txikiena dute Beraun eta Kiroldegi inguruko ibilbideek (% 12,2 eta % 11,8, hurrenez hurren). Bilakabideari erreparatuta, Ibai inguruan jasotako laginaren presentziak nabarmen egin du gora (% 18,9 2016an eta % 24,3 2021ean), eta nabarmen behera Kiroldegi inguruan (% 19,7 2016an eta % 11,8 2021ean). Fanderia auzoan eta Beraunen, zertxobait egin du gora, eta zertxobait behera egin du Erdigunean.

3. Grafikoa eta Taula. LAGINAREN BILAKAERA, IBILBIDEKA. ERRENTERIA, 2016-2021 (%)

	Lagina 2016		Lagina 2021	
	Abs.	%	Abs.	%
Beraun	800	9,5	1.618	12,2
Erdigunea	1.981	23,4	2.630	19,9
Fanderia auzoa	1.013	12,0	2.180	16,5
Ibai ingurua	1.600	18,9	3.220	24,3
Iztieta auzoa	1.399	16,6	2.036	15,4
Kiroldegi inguruan	1.662	19,7	1.559	11,8
GUZTIRA	8.455	100,0	13.243	100,0

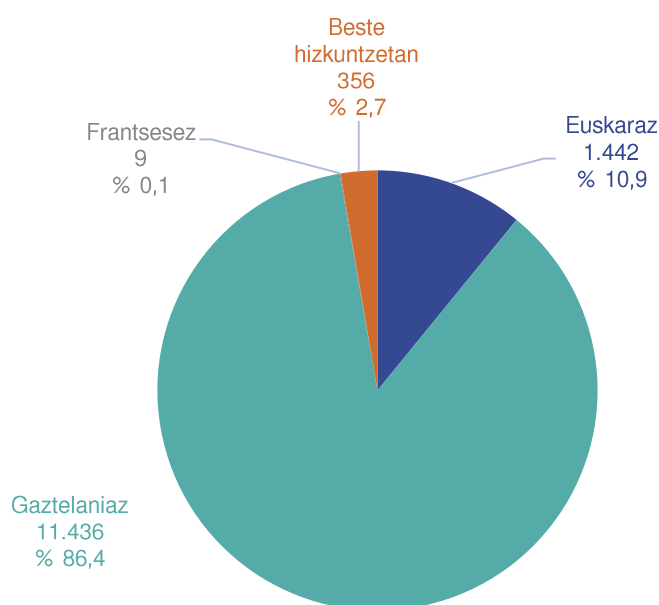
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2021; EUSTAT, Biztanleria eta Etxebizitzaren zentsua, 2021

5 HIZKUNTZEN KALE ERABILERA

5.1 DATU OROKORRA (2021)

Ikerketa-garaian, Erreneriako kaleetan topatutako 10 lagunetatik 1 euskarazko elkarrizketetan ari ziren (zehazki, % 10,9). Gainerakoak gaztelaniazko (% 86,4), frantsesezko (% 0,1) eta beste hizkuntza batzuetako elkarrizketetan ari ziren (% 2,7)¹³.

4. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERA. DATU OROKORRA. ERRENERIA, 2021 (%)

Hizkuntza	Lagina	Erabilera %
Euskaraz	1.442	10,9
Gaztelaniaz	11.436	86,4
Frantsesez	9	0,1
Beste hizkuntzetan	356	2,7
GUZTIRA	13.243	100,0

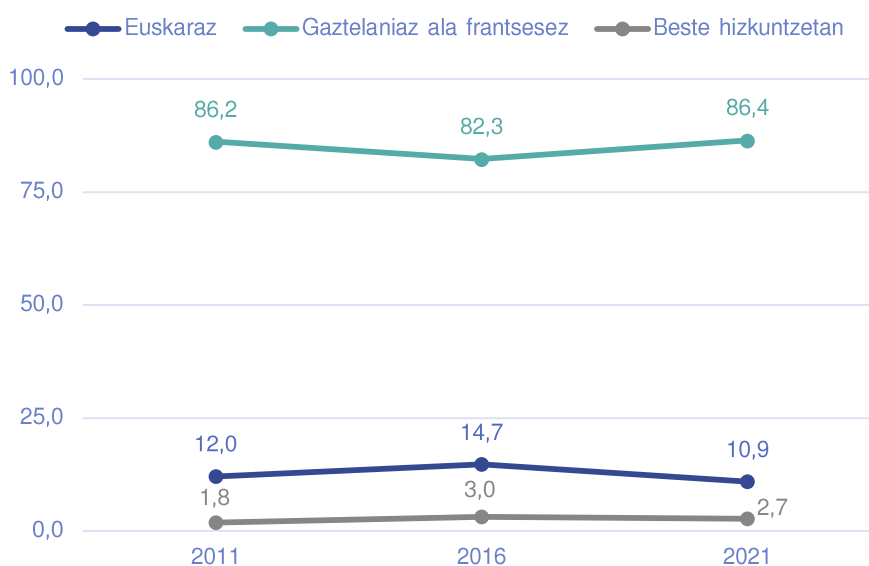
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENERIA 2021.

¹³ Gogora ekarri behar da emaitzen adierazgarritasuna aurkeztu den atalean esan den bezala (4.3 atala), Erreneriako behaketan $\pm\% 0,5$ ekoa izan dela akats-tartea, eta, beraz, emaitzetan gorabeherako tarte hori kontuan hartu behar dela.

5.2 BILAKAERA (2011 – 2021)

Erreterriako kaleetan, 2021eko neurketa udalerrri honetan egin den hirugarrena da (2011n hasi eta bost urteko tartearekin errepikatu dira). Jarraian, azken hamar urteetan Erreterrian euskararen erabilerak izan duen bilakaera erakusten da.

5. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERAREN BILAKAERA. ERRETERRIA, 2011-2021 (%)

Hizkuntza	2011	2016	2021
Euskaraz	12,0	14,7	10,9
Gaztelaniaz ala frantsesez	86,2	82,3	86,4
Beste hizkuntzetan	1,8	3,0	2,7
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	<i>8.080</i>	<i>8.455</i>	<i>13.243</i>

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERRIA 2021.

Goiko grafiko eta taulan ikus daitekeenez, Erreterrian, azken bost urteko epean lau puntu jaitsi da euskararen kaleko erabilera. Eta bilakaera horrek, aurreko bost urteko tartean neurtutako gorako joera eten egin du; horrela, 2021eko datua duela 10 urtekoa baino zertxobait beheragotik geratu da.

Euskara eta gaztelania ez diren beste hizkuntzei erreparatuz gero, beherako txiki bat behatu da azken bost urteko tartean (akats-tartean dagoena, nolahi ere); baina duela 10 urteko erabileratik zertxobait gora irauten du.

5.3 UDALERRIKO INGURU SOZIOLINGUISTIKOA

Herriko kaleetan egiten den hizkuntzen erabilera aztertzeke eta errealitate hori hobeto ulertzeke udalerriko zenbait aldagai soziolinguistiko aintzat hartzea ezinbestekoa da.

Atal honetan, kaleko erabilerarekin batera populazioarekin zuzenean loturiko hiru aldagai aztertuko dira: biztanleriaren lehen hizkuntza, etxeko erabilera eta euskaraz aritzeko gaitasuna. Hala aztertu dute Sorolla, Altuna eta Larrea egileek 2019an eginiko *Euskararen erabilerarekin lotura duten faktoreak* izeneko ikerketan (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 11), eta, era berean, biztanleriaren aldagai soziolinguistiko horietan lantzen dira Euskal Jaurlaritzak argitaratzen dituen *Mapa Soziolinguistikoetan* ere (Eusko Jaurlaritzak - Gobierno Vasco. Kultura eta Hizkuntza Politika Saila 2020).

Beraz, honako lau aldagai hauek hartu dira aztergai: 1) EUSTATEk ematen duen udalerriko euskara-gaitasuna, hots, zenbat biztanle diren euskaldun, ia euskaldun edo erdaldun¹⁴; 2) biztanleen artean lehen hizkuntza¹⁵ euskara, erdara, euskara eta gaztelania edo beste bat dutenen ehunekoa; 3) etxeko hizkuntzen erabilera¹⁶, euskara, erdara, biak edo beste bat erabiltzen diren alegia; eta 4) ikerketa honetan jasotako hizkuntzen kaleko erabileraren datua.

Atal honen helburua da lau aldagai soziolinguistiko horiek baliatuz udalerriko inguru soziolinguistikoaren argazkia eskaintzea. Aldagai horiek, ordea, ez dira konparagarriak bere horretan, errealitate desberdinen berri ematen dutelako.

Alde batetik, hizkuntza hitz egiten jakitea norberaren ezaugarri kognitiboa da, errealitate psikologiko batutzailea, hizkuntza berriak eskura baitaitezke, lehendik ikasitako beste hizkuntza batzuen ezagutza kaltetu gabe. Erabilera, aldiz, ezaugarri kolektiboa, familiakoa edota soziala da (Vila i Moreno 2021, 26). Esan daiteke, beraz, testuinguru sozial eleaniztun batean, ezagutzak ez duela hizkuntzaren erabilera

¹⁴ Kategoria horiek euskararen jakite-mailari buruz egiten diren lau galderei erantzundakoaren arabera lortu dira: "ulertzen duzu?", "hitz egiten duzu?", "irakurtzen duzu?", eta "idazten duzu?". Aukeran ematen diren erantzunak (ezer ez, nekez, eta ondo) konbinatuz, zazpi hiztun-kategoria sortzen dira, eta zazpi horiek bilduz, guk aurkeztutako hirurak:

		ULERTU	HITZ EGIN	IRAKURRI	IDATZI
EUSKALDUNAK	ALFABETATUAK	Ondo	Ondo	Ondo	Ondo
	ERDI-ALFABETATUAK	Ondo	Ondo	Nekez	Nekez
	ALFABETATUGABEAK	Ondo	Ondo	Ez	Ez
IA EUSKALDUNAK	ALFABETATUAK	Ondo/ Nekez	Nekez	Ondo/ Nekez	Ondo/ Nekez
	ALFABETATUGABEAK	Ondo/ Nekez	Nekez	Ez	Ez
	PASIBOAK	Ondo/ Nekez	Ez	Ez	Ez
ERDALDUNAK		Ez	Ez	Ez	Ez

¹⁵ Ikerketa honetan, EUSTATEk ematen duen ama-hizkuntzaren datua erabiltzen da lehen hizkuntza modura, hots, erakunde horren arabera, 3 urte bete arte ikasten den lehenengo hizkuntza. Lau aukera daude: lehen hizkuntza moduan umetan euskara bakarrik ikasi duten pertsonak, gaztelania bakarrik ikasi dutenak, euskara eta gaztelania ia aldi berean ikasi dutenak eta, azkenik, lehen hizkuntzatzat euskara eta gaztelania ez den besteren bat izan dutenak.

¹⁶ Etxean erabiltzen den hizkuntza etxean gehienetan hitz egiten den hizkuntza da. Atal honetan, lehen hizkuntzarako erantzun berberak onartzen dira: euskara, gaztelania, biak edo besteren bat (EUSTAT).

baldintzatzen, hizkuntza erabiltzeko aukera baino ez baitu sortzen (Vila i Moreno 2021, 26) edo eskaintzen (Ramallo 2020).

Kontuan hartzekoa da, bestalde, desberdintasun metodologiko nabarmenak daudela kale-erabilera, etxeko erabilera, lehen hizkuntza eta euskara-gaitasuna neurtzeko moduan. Laburbilduz, aztertzen ari garen aldagai horien arteko alderaketak oso tentuz hartu beharrekoak dira, honako arrazoi hauek tarteko:

- **Kale-erabilera behaketa bidez jasotzen da**, beraz, hizketan ari dena horretaz konturatu ere ez da egiten; **etxeko erabilera-datua**, aldiz, **inkesta bidez jasotzen da**, eta norberak ematen du bere etxean hitz egiten duen hizkuntzaren inguruko informazioa.
- **Kale-erabileran ez da ezinbestean udalerrian bizi direnen erabilera** islatzen bere horretan, kalean behaturiko elkarrizketen erabilera jasotzen baita, izan bertan erroldatutako biztanleen ala ez.
- **Kale-erabilera gertuko artekoa** izan ohi da, eta, sarritan, adinkide berekoen artean gertatzen da. Aldiz, **etxeko erabilera familia eremukoa da**, normaletan belaunaldi ezberdinen artekoa (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 16).

Nolanahi ere, azaldutako ñabardura horiek kontuan izanda ere, aurrez egin diren ikerketen arabera, esan daiteke honako korrelazio hauek izan, badirela:

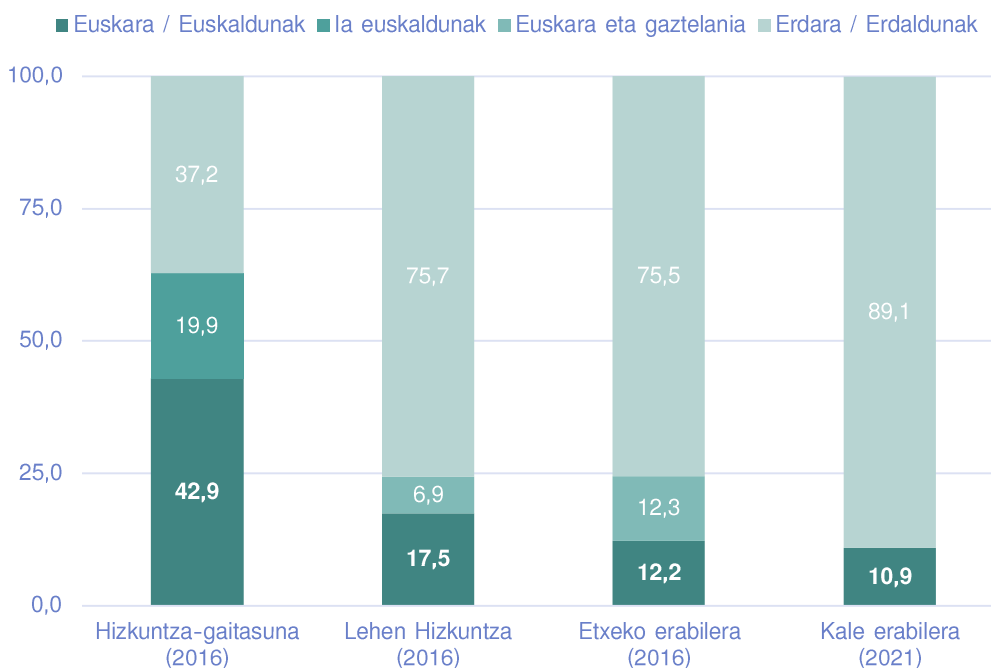
- **Zenbat eta udalergi euskaldunagoa izan orduan eta handiagoa da euskararen kale-erabilera.** Baina, banaketa hori ez da lineala eta ez uniforme, eta udalerrien artean hizkuntza portaerari buruzko desberdintasunak ageri dira (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 12).
- **Lehen hizkuntza modura euskara jaso dutenen proportzioa handia den udalerrietan, gehienetan, are eta handiagoa da euskararen kale-erabilera.** Lehen hizkuntzaren proportzioak behera egin ahala, hala egiten du euskararen erabilerak (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 15).
- **Zenbat eta handiagoa izan etxeko erabilera, orduan eta handiagoa da kaleko erabilera.** Nabarmentzekoa da bestalde, kaleko erabilera etxekoa baino altuagoa dela udalergi gehienetan. Gainera, alde hori ez da murrizten etxean euskaraz asko hitz egiten den udalerrietan (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 16).
- **Ezagutza, kale-erabilera, lehen hizkuntza eta etxeko erabilera:** aldagai soziolinguistikoen euskarari dagokion datuetan, balio altuenetik txikienera hurrenkera hori da ia udalergi guztietan ohikoena (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 19).

Beraz, azertu ditzagun Errenteriako udalerrian bildu diren aldagai soziolinguistikoen datuen arteko harremana.

5.3.1 Erreterriko aldagai soziolinguistikoak

Erreterriko aldagai soziolinguistikoak aztertuz (6. Grafikoa eta Taula) ikus daiteke aldagai horien artean balio altuena euskara-gaitasunak duela (% 42,9), ondoren lehen hizkuntzak (% 17,5), segidan etxeko erabilerak (% 12,2), eta azkenik kale-erabilerak (% 10,9).

6. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZA-GAITASUNA, LEHEN HIZKUNTZA, ETXEKO ERABILERA ETA KALE-ERABILERA. ERRETERIA, 2016-2021. (%)

	Hizkuntza-gaitasuna (2016)	Lehen Hizkuntza (2016)	Etxeko erabilera (2016)	Kale erabilera (2021)
Euskara / Euskaldunak	42,9	17,5	12,2	10,9
Ia euskaldunak	19,9	-	-	
Euskara eta gaztelania	-	6,9	12,3	
Erdara / Erdaldunak	37,2	75,7	75,5	89,1
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>GUZTIRA, Abs.</i>	38.949	38.949	38.949	13.243

Iturria. EUSTAT, Biztanleria eta Etxebizitzaren zentsua, 2016; Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.

Euskara-gaitasunari dagokionean, ikus daiteke Erreterriko biztanleen artean hamar biztanletik lau direla euskaldun, zehazki, % 42,9; eta beste % 19,9k euskara ulertzen dute. Beraz, hamar biztanletatik sei dira euskaraz hitz egiteko -edo gutxienik ulertzeko- gai.

Gaitasun hori kontuan izanda, VI. Mapa Soziolinguistikoak **2. gune soziolinguistikoan** kokatzen du Erreterria (% 20-50 udal-gaitasuna) (Eusko Jauriaritza - Gobierno Vasco. Kultura eta Hizkuntza Politika Saila 2020, 39)¹⁷. Mapa horrek ondoren zehazten den informazioa eskaintzen du 2. gune hori ezaugarritzeko:

"Bigarren gune soziolinguistikoko udalerrietan EAEko biztanleriaren ia hiru laurden bizi dira (%72,2), 1.487.770 biztanle. Horietatik 471.736 dira euskaldunak, hau da, euskaldun guztien erdia baino gehiago (%55,7). Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako 80 udalerrik osatzen dute bigarren gunea. Hiru hiriburuak eta 50.000 biztanletik gorako hiri guztiak gune soziolinguistiko honetan daude."

(Eusko Jauriaritza - Gobierno Vasco. Kultura eta Hizkuntza Politika Saila 2020, 41).

Udalerriko euskara-gaitasunaren eta lehen hizkuntzaren artean aldea izatea ohikoa da, diferentzia horretan islatzen baita euskarak izan duen irabazia azken 30-40 urte inguruan, hezkuntza-sistemaren eta helduen ikasketa-prozesuen bitartez. Erreterrian ere, biztanleriaren % 42,9k euskara gaitasuna du eta horietatik % 24,4ak lehen hizkuntza modura jaso du euskara (euskara edo euskara eta gaztelania batera); azpimarragarria da, beraz, bertako biztanleriaren parte oso esanguratsuak (% 18,5) euskara bigarren hizkuntza modura ikasi duela, eta, beraz, euskararen ezagutzaren aldeko irabaziak direla. Era berean, gaitasuna eta etxeko erabileraren artean ere aldea izatea oso ohikoa da, izan ere, arestian esan bezala, etxeetan belaunaldi desberdinetako kideak elkartzen dira. Sarri asko, kide horiek euskara-gaitasun desberdina dute, edota horietako batzuk gaztelaniaz euskaraz baino errazago hitz egiten dute, eta, beraz, etxe askotan ez dira betetzen euskararen erabileran bereziki eragiten duten faktoreak: harreman-sarea eta erraztasuna (Aizpurua Espin 2018, 44).

Lehen hizkuntzaren eta etxeko erabileraren datuek gertutasun handiagoa izan ohi dute; Erreterrian, lehen hizkuntza euskara edo euskara eta gaztelania dutenek biztanleriaren % 24,4a osatzen dute eta etxeko erabileran euskara edo biak erabiltzen dituztenak % 24,5 dira. Hau da, esan daiteke, etxeko kideen artean, zenbat eta gehiago izan euskara lehen hizkuntza modura dutenak orduan eta erabilerara handiagoa izango dela etxeko giroan. Harreman hurbileko hori, Erreterrian bezala, ia udalerririk guztietan gertatzen da (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 19).

¹⁷ Herriko ezagutza-datuak ez ezik, lehen hizkuntzaren, etxeko erabileraren eta kale-erabileraren emaitza enpirikoetan oinarrituz, "Euskarak gaztelaniaz bezainbesteko presentzia (EG)" duen udalerrien multzoan kokatzen da (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 24). Multzo soziolinguistiko hori 2016ko Inkesta Soziolinguistikoko eta 2017-2018 urte bitartean egindako udal neurketen emaitzak aintzat hartuz osatu zen, "Euskararen erabilerarekin lotura duten faktoreak. Udalerririk mailako analisisa. Laburpena eta ondorioak" izeneko txostenean (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019).

Nolanahi ere, azpimarratu behar da multzo horretako udalerririk batezbestekoetatik gorakoak direla Erreterriko hizkuntza-gaitasunaren, lehen hizkuntzaren, etxeko erabileraren eta kale-erabileraren datuak (3.taula - Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 19).

Matematikoki espero daitekeen euskararen erabileraz, erabilera isotropikoaz

Arestian zehazturiko lau aldagai soziolinguistikoez gain, bada kaleko erabilera ulertzeko interesgarri izan daitekeen bosgarren bat ere, hain zuzen, J.L. Alvarez Enparantza Txillardegiren eredu matematikoan (2001) oinarritutako erabilera isotropikoa. Datu horrek, elebitasun sozialeko eremutan, bi hizkuntzen ezagutza unibertsala ez denean, biztanleek duten hizkuntzak erabiltzeko aukera azaltzeko balio du. Hau da, eredu horren bitartez, egoera hipotetiko eta gune jakin batean, matematikoki espero daitekeen euskararen erabilera kalkula daiteke, eremu horretako elebidun dentsitatea kontuan izanda, euskaldunek euskaldunekin beti euskaraz egingo dutela planteatuta (euskararekiko leialtasun erabatekoa dutelakoan) eta hizketaldian parte hartzen duten balizko taldeen pisua aurreikusita.

Eredu hori aintzat hartuta, eta egoera hipotetiko hori udalerraren kasura egokituta, Errenteriako udalerriko *erabilera isotropikoaren* kalkulua berritu da ikerketa honetan¹⁸, euskal hiztunen hizkuntza-hautua, neurri batean behintzat, ulertzen lagun dezakeelakoan.

Kalkuluak eginda, hortaz, % 13,4koa da baldintza hipotetiko horietan Errenteriako euskararen erabilera isotropikoa (edo espero daitekeen erabilera), kontuan izanik udalerriko biztanleen euskaldunen ehunekoa % 42,9koa dela. Beraz, behatutako erabilera erreala (% 10,9) matematikoki espero daitekeen erabilera baino baxuagoa da.

Alabaina, badira datu hipotetiko horretatik kale-erabileraren datu erreala beherantz aldentzeko arrazoiak, besteen artean, honako hauek: alde batetik, kaleko harreman sozialak zorizkoak ez izatea nagusiki. Hortaz, gerta daiteke harreman horietan aurrez ezarritako hizkuntza-erabileraren ohituretan hizkuntza bat edo bestea gailentzea. Beste alde batetik, kontuan izan behar da euskaldunek euskaldunekin elkartzerakoan beti euskaraz egitea (% 100eko leialtasuna) ia ezinezkoa dela, sarri, solaskideen inguruko informazioa ez-nahikoa delako, (Iriberry eta Uriarte 2012, 201)¹⁹, euskaraz egiteko erosotasunik ez dutelako edo euskaraz aritzeko sarerik edo konfiantzazko giro nahikorik ez dutelako (Amorrortu, Goirigolzarri, eta Ortega 2021, 24).

Beraz, laburbiltzeko, esan daiteke udalerriko euskararen ezagutza-datua kalean egiten den erabileraren iragarle ona izan daitekeen arren (udalerrian zenbat eta euskaradun gehiago izan orduan eta euskararen erabilera handiagoa espero daiteke), beste aldagai batzuk ere aintzat hartu behar direla, ezinbestez, hizkuntzen erabileraren konplexutasuna ulertzeko. Gainera, baldintza soziolinguistikoetara

¹⁸ Eragiketa matematiko zehatza honako formula honen bitartez osatzen da: $PB = mB (w2ex2 + w3ex3 + w4ex4)$, non: PB = euskararen erabilera-maila; W2 = bikoteen pisua., W3 = hirukoteen pisua, w4 = laukoteen pisua; mB = euskararekiko leialtasuna, ex = elebidunen portzentsioa.

Gaian sakontzeko, ikus (Alvarez Enparantza, Txillardeggi 2001) eta (Isasi eta Iriarte 1998).

¹⁹ Besteak beste, gogora daiteke Euskaraldiaren ariketa sozialaren gakoetako bat dela txaparen erabilera. Hau da, txaparen bidez, solaskideak euskara ulertzen duela jakin daiteke, eta hori ezagutzea faktore erraztailea da hiztunarentzat, euskara erabil dezan.

mugatu gabe, faktore sozioekonomikoak eta soziodemografikoak ere adierazgarriak izan daitezke (nahiz eta azterketa honetan ezin ditugun nahi bezala kontuan izan).

MUGIMENDU MIGRATZAILEEN ERAGINA

Hizkuntza gutxituen biziberritze-prozesuetan lurraldeko aldagai demografikoek duten garrantzia txosten honetan nabarmendu da, esate baterako, euskaraz hitz egiten duten biztanleriaren sexuaren, adinaren²⁰ edo migrazioen²¹ garrantziaz jabetzeko. Azken aldagai horrek (migrazio-fenomenoak) herriko kaleetan duen eragina kontuan izatekoa da dagoeneko gaur egungo datuak aztertzeko; zalantzarik gabe, are eta hurbilagotik begiratu beharko dira aurrerantzean, aurreikus daitekeen migrazio-fenomenoaren goranzko joera baieztatzen bada.

Esate baterako, gogoratu behar dira iragan hurbileko honako bi fenomeno nagusiak: euskararen lurraldean XX. mendean Estatu Espainiarretik Euskal Herrira heldutako migrazioaren eragina (Ruiz Olabuenaga eta Blanco 1994) eta, berriki, XXI. mendearen hasierarekin batera, jatorri atzerritarreko immigrazioa. Azken fenomeno horren ondorioz, Euskal Autonomia Erkidegoan % 11,7koa da biztanleria horren dentsitatea (Aierdi, Uranga, eta Iñarra 2021, 14)²², eta aurreikusi daiteke 100etik gora hizkuntzek dutela presentzia gure artean, biztanle horien jatorrizko estatuan hitz egiten diren hizkuntzak identifikatuta²³.

Aipatu behar da herriko kaleetan hizkuntza horien presentzia apala dela, oro har, gaur, gaurkoz: Euskal Herrian, beste hizkuntzen erabilera 2,8koa izan da²⁴, duela bost urte behatu zenaren pare (% 2,7 2016an % 2,8 2021ean). Erreterian, 2021eko datuen arabera, jatorri atzerritarreko biztanleria % 10,5 da²⁵, eta euskara, gaztelania eta frantsesa ez diren beste hizkuntzen erabilera % 2,7koa izan da (2016ko datua: % 3), oso presentzia txikia, beraz proportzionalki. Dirudenez, horren arrazoia izan daiteke aloglotoen (ez euskara ez gaztelania) migrazioak euskaldunen kaleko elkar eraginetan presentzia txikia izatea (oraingoz). Berez, ez gaztelania ez euskara hitz egiteak ez luke halako baldintza esturik jarri beharko bertako hizkuntza

²⁰ Ikus, adinari dagokionean, besteak beste, UNESCOk haurrenganako hizkuntzaren transmisioari ematen dion garrantzia hizkuntza zaurgarri modura sailkatzeko irizpideetan (Moseley 2010).

²¹ Bizindar etnolinguistikoaren teoriaren baitan ere migrazioen datuen garrantzia esplizituki identifikatzen da (Giles et al. 1977).

²² Ikerketa horretan, jatorri atzerritarreko biztanleria honako hiru talde hauek osatzen dute: Estatu espainiarrean jaio eta atzerriko nazionalitatea dutenak, atzerrian jaio eta atzerriko nazionalitatea dutenak eta atzerrian jaio eta nazionalitate espainiarra dutenak.

²³ Soziolinguistika Klusterraren hizkuntzen mapak hipotesi horien arabera egin dira: hizkuntza ofizialak zein diren, hizkuntza hedatuak eta hizkuntza minorizatuak. Ikus <https://soziolinguistika.eus/eu/proiektua/gipuzkoako-hizkuntza-aniztasunaren-mapa/>.

Soziolinguistika Klusterrak orain arte egindako ikerketek Euskal Autonomia Erkidegoko datuak aztertuz egin dira, oraingoz. Nafarroako eta Iparraldeko daturik ez du aztertu orain arte.

²⁴ Nolanahi ere, identifikatu diren joera nagusiak gogoratzea komeni da, udalerrri bakoitzak bere berezitasunak dituela jakin arren: Aierdi, Uranga eta Iñarra 2021 lanean ikus daitezke jatorri atzerritarreko biztanleriaren azterketaren ondorioz hipotesi mailan aurreikusitako hizkuntza-aniztasunaren inguruko zehaztasunak. Ikus: Gipuzkoako hizkuntzen mapa: <https://www.gipuzkoa.eus/eu/web/hizkuntzaberdintasuna/gipuzkoakohizkuntzak/hizkuntzen-mapak>

²⁵ Ikuspegi Immigrazioaren Euskal Behatokia: Jatorriko herrialde nagusien arabera. https://ikuspegi.eus/eus/estadisticas/estadisticas_tablas.php

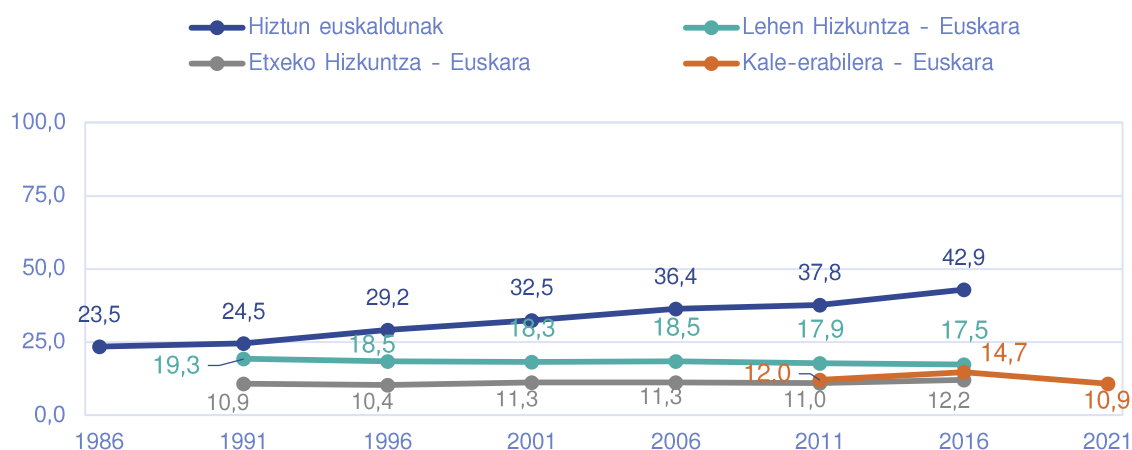
aukeratzerakoan (hizkuntza ofizial biak arrotzak baitzaizkie), ez bada nagusitasun edo erabilgarritasun irizpideen ondorioz.

Aipaturiko ezaugarri hori garrantzizkoa izan daiteke, alegia migratzaileen begietara euskara interesgarria izan arren, gaztelaniaren ondoan beharrezkoa ez izatea (Uranga eta Aierdi 2021, 35). Beraz, komunitateen arteko konfluentzia gertatu ahala, ikusi beharko da zer bilakaera hartzen duen euskararen erabilerak. Hor bada, noski, kohesio sozialari begirako erronka, eta bada, era berean, kohesio linguistikoari begirakoa ere; etorkizunari begira, lanerako alor garrantzitsua, zalantzarik gabe (Sorolla et al, 2019: 41).

Udalerriko aldagai soziolinguistikoaren azterketa honi amaiera emateko aipamen labur bat egin nahi diogu udalerriko kaleetan islatzen den biztanleen mugikortasunari. Alegia, udalerrien arteko mugimenduek ere gero eta arreta handiagoa eskatzen ari dira, batez ere, udalerrri euskaldunetan (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 39). Gainerako udalerrietan ere, esanguratsuak izan daitezke jardueraren arabera udalerrien arteko mugimenduek, bertan erroldatuak ez diren biztanleen hizkuntzaren eragina kaleetan islatzen baita. Erreterriko kasuan, aipatu behar da bere hurbiltasun geografikoa dela-eta, Donostiaren eraginaren pean kokatzen dela, eta ezaugarri horrek euskararen hizkuntzen erabileran ere eragina izan dezakeela (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 30). Horri erantsi behar zaio, jakina, udalerriko kaleetan turismoak eragin dezakeen alterazioa.

5.3.2 Aldagai soziolinguistikoen bilakaera

7. Grafikoa eta Taula. EUSKARA-GAITASUNAREN, LEHEN HIZKUNTZAREN, ETXEKO EUSKARAREN ERABILERAREN ETA EUSKARAREN KALE-ERABILERAREN BILAKAERA. ERRETERIA, 1986-2021. (%)

	1986	1991	1996	2001	2006	2011	2016	2021
Hiztun euskaldunak	23,5	24,5	29,2	32,5	36,4	37,8	42,9	-
Lehen Hizkuntza - Euskara	-	19,3	18,5	18,3	18,5	17,9	17,5	-
Etxeko Hizkuntza - Euskara	-	10,9	10,4	11,3	11,3	11,0	12,2	-
Kale-erabilera - Euskara	-	-	-	-	-	12,0	14,7	10,9

Iturria. EUSTAT, Biztanleria eta Etxebizitzen zentsua, 2016; Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.

Aztertutako aldagai soziolinguistikoen bilakaeran azpimarra daitezkeen datuak honako hauek dira:

- **Euskara-gaitasunak** gora egin du nabarmen azken hogeita hamar urteko epean, bereziki, hezkuntza-sistemaren eraginez: % 23,5 zen 1986an, eta % 42,9 2016an.
- **Lehen hizkuntzan**, aldiz, proportzionalki beheranzko joera txiki bat baieztatzen da: 1991ean % 19,3koa zen lehen hizkuntzaren datua, eta % 17,5koa 2016an.
- **Etxeko hizkuntzari** dagokionean, goranzko joera txiki bat baieztatzen da: 1991ean % 10,9koa zen etxeko hizkuntzaren datua, eta % 12,2koa 2016an.
- **Kaleko euskararen erabileraren** bilakaera gorabeheratsuagoa izan da: % 12 2011n, % 14,7 2016an, eta % 10,9 2021ean.

Laburbilduz, esan daiteke azken 10 urteetan euskararen erabilerak zertxobait behera egin duela, eta azken 20 urteetan gora egin duela udalerrian bizi diren euskaldunen ehunekoak, zertxobait gora egin duela etxeko hizkuntzaren (euskara) datuak, eta zertxobait behera lehen hizkuntzaren (euskara) datuak.

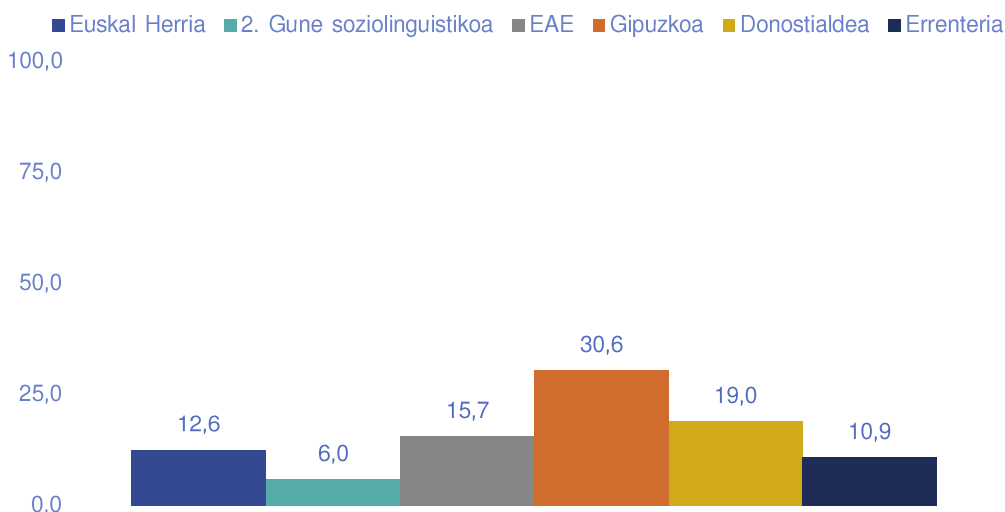
5.4 BESTE EREMU GEOGRAFIKOETAKO ERABILERAK

5.4.1 Euskal Herria, herrialdea, gune soziolinguistikoa eta eskualdea

Ondorengo grafiko eta taulan, Euskal Herrian, Errenteriarri dagokion gune soziolinguistikoan (2. gunea), Euskal Autonomia Erkidegoan, Gipuzkoan, Donostialdean eta Errenterian jasotako datuak bildu dira.

Errenteriako euskararen erabilera (% 10,9) 2. Gune soziolinguistikotik (% 6,0) gora kokatzen da, baina, Euskal Herriko (% 12,6), EAeko (% 15,7), Donostialdeko (% 19,9), eta Gipuzkoako (% 30,6) datuetatik gora kokatzen da.

8. Grafikoa eta Taula. ERABILERA, LAGINA ETA AKATS-TARTEA. HAINBAT EREMU GEOGRAFIKO, 2021 (%)

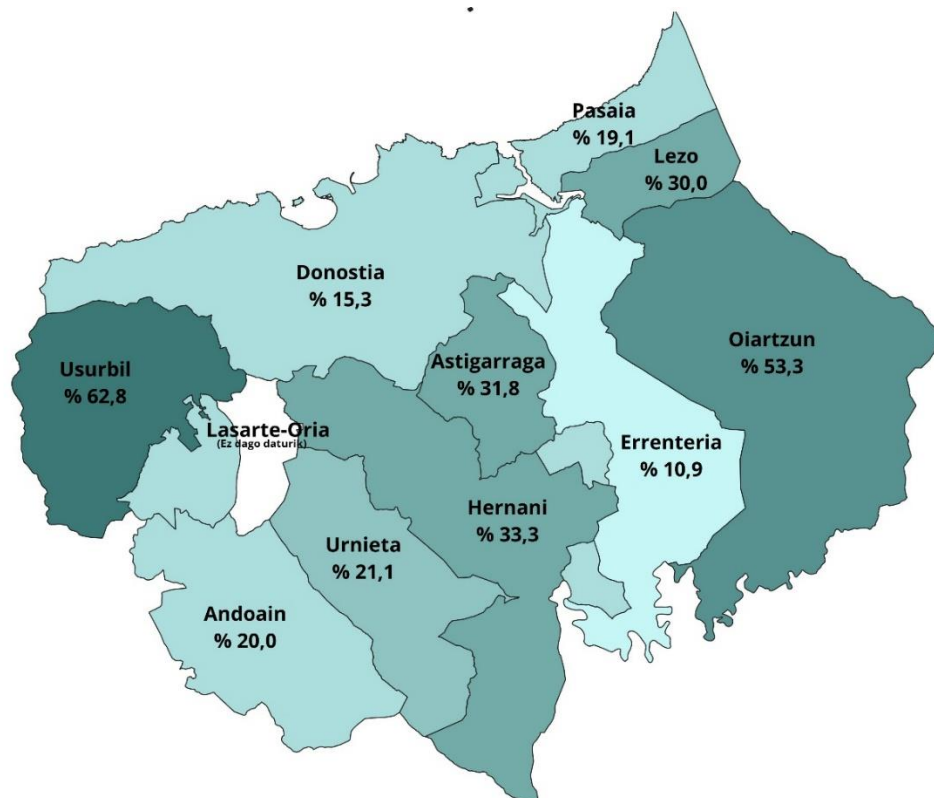

Eremua	Biztanleria	Lagina	Erabilera %	Akats-tartea %
Euskal Herria	3.136.258	603.497	12,6	0,3
2. Gune soziolinguistikoa ²⁶	1.603.444	289.080	6,0	0,2
EAE	2.178.619	489.073	15,7	0,3
Gipuzkoa	713.902	249.711	30,6	0,7
Donostialdea	326.793	115.010	19,0	0,2
Errenteria	39.545	13.243	10,9	0,5
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.				

²⁶ 2 gune soziolinguistikoan sailkatzen dira %20 - %50 Euskaldun dentsitatea duten udalerriak (Eusko Jaurlaritza - Gobierno Vasco. Kultura eta Hizkuntza Politika Saila 2020).

5.4.2 Eskualdeko beste zenbait udalerrirekin alderaketa

1. Mapa eta Taula. ESKUALDEKO ZENBAIT UDALERRITAKO HIZKUNTZEN ERABILERAREN KALE-NEURKETA. DONOSTIALDEA, 2021 (%)

Udalerria	Euskararen kale-erabilera (2021)	Gaitasuna (2016)	Biztanle-kopurua (2021)
Usurbil	62,8	72,5	6.102
Oartzun	53,3	76,3	10.226
Hernani	33,3	61,3	20.442
Astigarraga	31,8	64,7	6.949
Lezo	30,0	60,3	6.050
Urnieta	21,1	60,4	6.126
Andoain	20,0	56,3	14.780
Pasaia	19,1	43,2	16.505
Donostia	15,3	46,0	180.897
Errenteria	10,9	42,9	39.545
Lasarte-Oria	Daturik ez	45,4	19.294

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa, 2021; EUSTAT. Biztanleria eta Etxebizitzen zentsua, 2016, 2021.

Euskal Herriko *Hizkuntzen Erabileraren Kale-neurketetako* datuen arabera, % 19koa izan da Donostialdeko eskualdean euskararen kale-erabilera (Altuna Zumeta eta Iñarra Arregi 2022). Aurreko mapan, eskualde horretako udalerrri desberdinetan egin diren *neurketetako* datuak bildu dira²⁷.

Ikus daitekeen bezala, Usurbilen behatu da euskararen erabilera handiena (% 62,8), eta, ondoren, Oiartzunen (% 53,3). % 30 inguruko erabilerak behatu dira Astigarragan (% 31,8), Hernanin (% 33,3) eta Lezon (% 30,0); eta % 20 ingurukoak Urnietan (% 21,1), Andoainen (% 20,0) eta Pasaian (% 19,1). Donostian, herrialdeko hiriburua izanik, % 15,3ko erabilera behatu da, eta, azkenik, Erreterian, % 10,9koa. Beraz, eskualdean erabilera-datu oso-oso desberdinak daudela agerian geratu da.

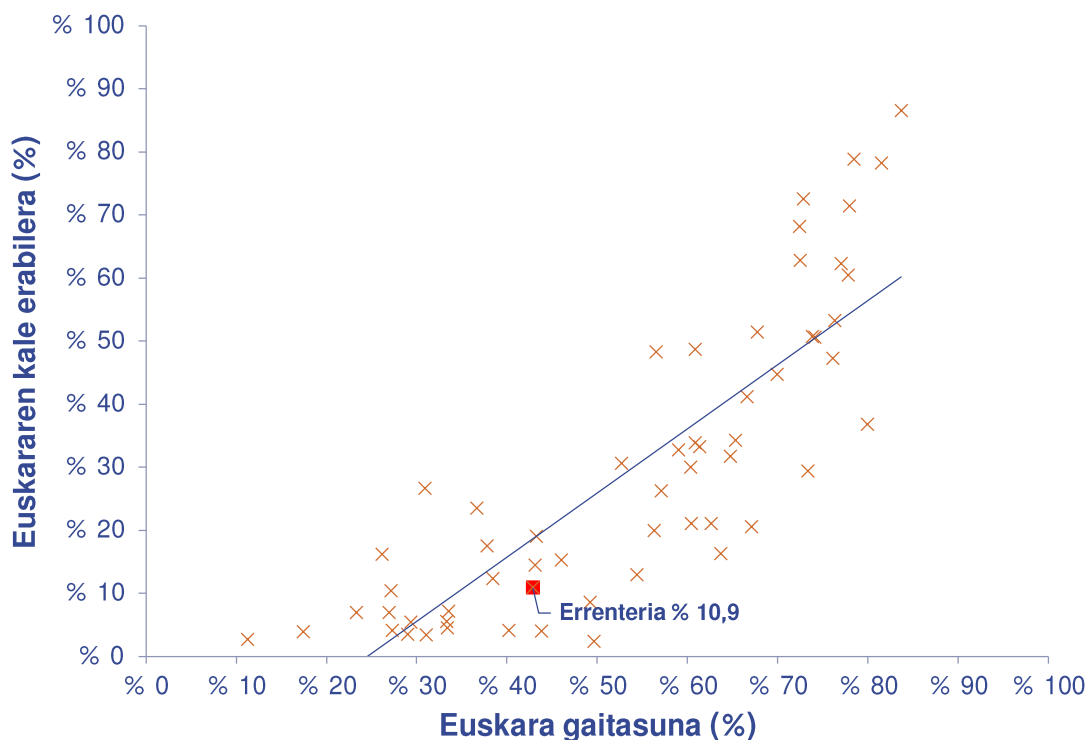
Eskualdearen euskararen erabileran Erreteriak duen pisua ulertzeko, taulan bertan udalerrri horietako euskararen erabilera, biztanleria-kopurua eta udalerrri horietako euskara-gaitasuna bildu dira.

Ikus daitekeen modura, Erreteria eskualdeko bigarren biztanleria-kopuru handiena duen udalerrria da (39.545 biztanle Erreteriak), hiriburuaren ondotik. Gaitasunaren aldetik, ordea, euskaldun-ehuneko txikiena duen udalerrria da Erreteria (% 42,9).

²⁷ Donostialdeko eskualdean udalerrri guztietan egin da ikerketa 2021ean, Lasarte-Orian izan ezik.

5.4.3 Behatutako udalerrien kale-erabilera hizkuntza-gaitasunaren arabera

1. Irudia. HIZKUNTZEN ERABILERAREN KALE-NEURKETA EGINDAKO UDALERRIETAN EUSKARA-GAITASUNA ETA KALEKO ERABILERAREN ARTEKO ALDERAKETA. ERRENTERIA, 2021 (%)

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa, 2021.

Goiko irudian 2021eko edizioan Soziolinguistika Klusterrak udalerritan berriaz egindako *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa* guztien euskararen erabilera-datua irudikatu da. Bertan, euskararen kale-erabilera eta udalerriko euskara-gaitasuna bi ardatzetan jarri dira harremanetan.

Ikus daitekeen bezala, lotura garbia dago bi aldagai horien artean, esan nahi baita zenbat eta euskara-gaitasun handiagoa izan, orduan eta euskararen kale-erabilera altuagoa nabari dela. Baina, era berean, ikus daiteke harreman hori ez dela erabat lineala, izan ere euskara-gaitasun berbera duten udalerrietan euskararen kale-erabileraren datuak oso desberdinak izan daitezke.

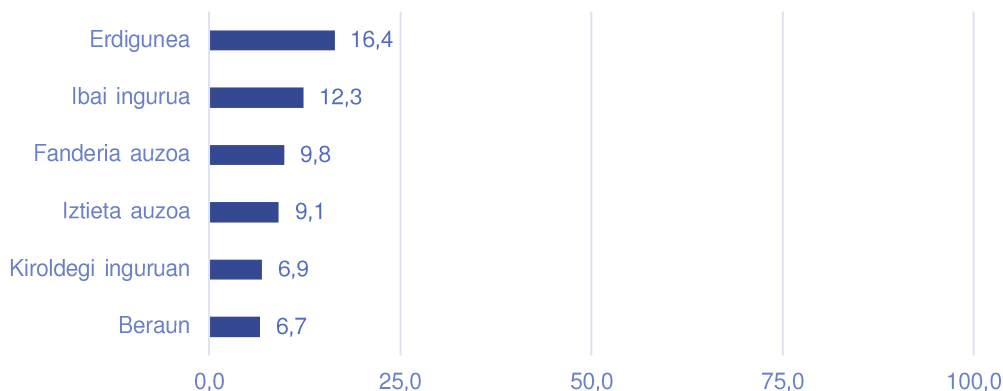
Behatu diren udalerririk kontuan izanda datuei erreparatuz gero, ikus daiteke Errenterian, euskara-gaitasunari erreparatuz (% 42,9), euskararen kaleko erabilera (% 10,9) joera-marraren azpitik dagoela.

6 HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, UDALERRIKO IBILBIDEETAN

6.1 DATU OROKORRAK, IBILBIDEETAN (2021)

Herritarrek kalean zer hizkuntza darabilten aztertzea abiapuntu hartuta, herrian bitzta soziala agerikoen den eremuetan egiten da behaketa. Eremuak zein izango diren zehazteko, udalerriko harreman-gune nagusiak kokatzen jarduten da, eta behin eremuak definituta, udaleko teknikariek elkarlanean jarraitu beharreko ibilbideak zein izango diren erabakitzen da. Errenteriako kasuan, sei ibilbide zehaztu dira, ikus jarraian erakusten diren grafiko eta taulak.

9. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERA IBILBIDEAREN ARABERA. ERRENTERIA, 2021 (%)

	Beraun	Kiroldegi inguruan	Iztieta auzoa	Fanderia auzoa	Ibai ingurua	Erdigunea
Euskaraz	6,7	6,9	9,1	9,8	12,3	16,4
Gaztelaniaz	90,2	89,2	85,1	88,8	86,0	81,7
Frantsesez	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Beste hizkuntzetan	2,5	3,9	5,8	1,4	1,7	1,9
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	1.618	1.559	2.036	2.180	3.220	2.630

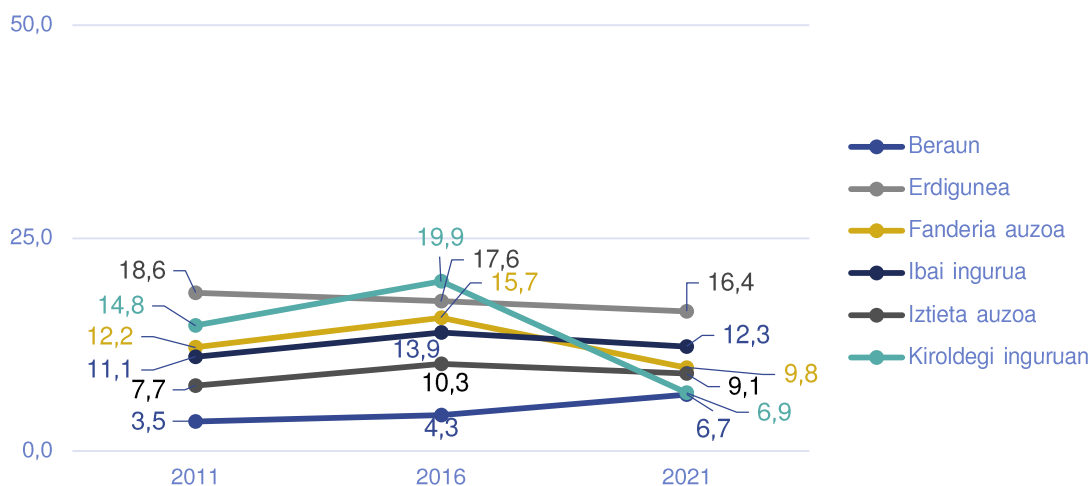
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2021.

Euskararen erabilera-datu altuenak Erdigunean (% 16,4) eta Ibai inguruan (% 12,3) jaso dira. Ondoren, apur bat baxuagoak izan dira Fanderia auzoan (% 9,8) eta Iztieta auzoan (% 9,1). Jasotako datuak, eta erabilera-datu apalenak Kiroldegi inguruan (% 6,9) eta Beraunen (% 6,7) jaso dira.

Azpitarragarria da, erabilera-datu altuena laginean bigarren presentzia handiena duen herriaren Erdigunean jaso dela, eta antzera, laginean presentzia handiena izan duen Ibai ingurua izan da erabilera-datuei erreparatuta bigarren datu altuenak jaso dituen.

6.2 BILAKAERA (2011 – 2021)

10. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERAREN BILAKAERA IBILBIDEKA. ERRETERIA, 2013-2021 (%)

	2011	2016	2021
Beraun	3,5	4,3	6,7
<i>Lagina</i>	944	800	1.618
Erdigunea	18,6	17,6	16,4
<i>Lagina</i>	1.951	1.981	2.630
Fanderia auzoa	12,2	15,7	9,8
<i>Lagina</i>	1.737	1.013	2.180
Ibai ingurua	11,1	13,9	12,3
<i>Lagina</i>	1.055	1.600	3.220
Iztieta auzoa	7,7	10,3	9,1
<i>Lagina</i>	1.492	1.399	2.036
Kiroldegi inguruan	14,8	19,9	6,9
<i>Lagina</i>	901	1.662	1.559
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.			

Azken bost urteko epean euskararen erabileraren bilakaera desberdinak behatu dira Erreterriako ibilbideetan. Erabilera orokorreko datuan islatu den jaitsiera ibilbide guztietan gertatu da, Beraunen izan ezik; kasu horretan, bi puntuko igoera behatu da 2016ko % 4,3tik 2021eko % 6,7ra.

Nolanahi ere, jaitsiera horiek bereziki garrantzizkoak izan dira, kiroldegi inguruan eta Fanderia auzoko ibilbideetan (% 19,9tik % 6,9ra, eta % 15,7tik % 9,8ra, hurrenez hurren). Erdigunean, Ibai inguruan eta Iztieta, euskararen erabilera puntu bat jaitsi da 2016tik 2021era.

Azken hamarkadako bilakaerari begiratuz gero ikus daiteke Beraunen, Iztieta auzoan eta Ibai inguruan zertxobait gora egin duela euskararen erabilerak.

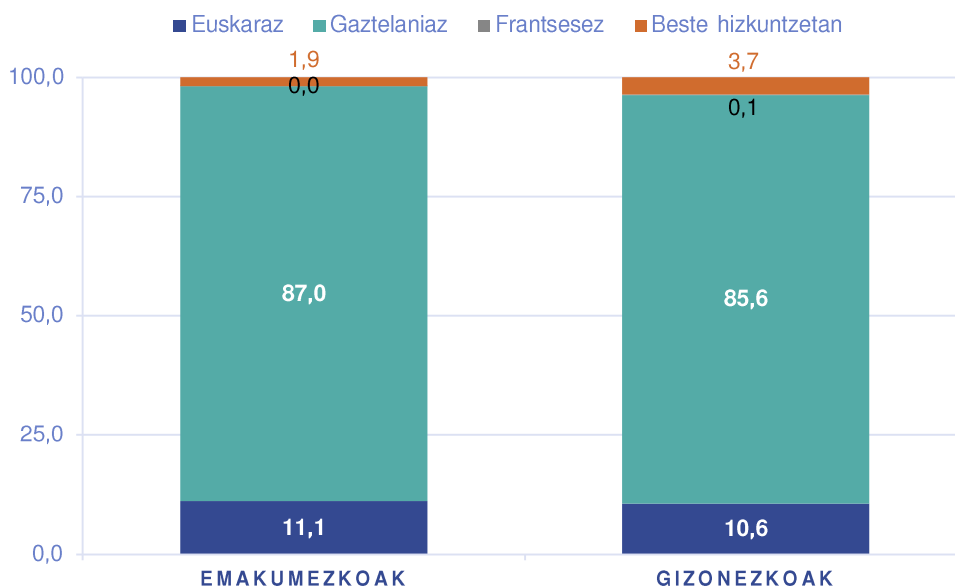
Erdigunean, Kiroldegi inguruan gorakada jaso zein 2016an, baina nabarmen egin du behera euskararen erabilerak 2021eko neurketan (% 14,7 2011n, % 19,9 2016an, eta % 6,9 2021ean).

7 HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, HIZTUNEN EZAUGARRIEN ARABERA

7.1 HIZKUNTZEN KALE-ERABILERA, SEXUAREN ARABERA (2021)

Jarraian, Errenteriako kaleetako euskararen erabileraren berri ematen da sexu aldagaia kontuan hartuta, hots, begiratuta ea emakumezkoak edo gizonezkoak diren hizketan ari direnak. 11. Grafiko eta taulan ikus daitekeenez, bi taldeetan antzera erabiltzen da euskara (% 11,1 emakumezkoen kasuan, eta % 10,6 gizonezkoen kasuan).

11. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERA SEXUAREN ARABERA. ERRETERIA, 2021(%)

	Emakumezkoak	Gizonezkoak
Euskaraz	11,1	10,6
Gaztelaniaz	87,0	85,6
Frantsesez	0,0	0,1
Beste hizkuntzetan	1,9	3,7
GUZTIRA	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	7.221	6.022
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.		

Esan bezala, bi taldeen artean alde txiki bat ikus daiteke, baina, hori behatzea oso ohikoa da Euskal Herriko kaleetan, alegia, emakumezkoek euskaraz gehiago hitz egitea gizonezkoek baino.

2021eko neurketan ere joera bera berretsi dute: emakumezkoen euskararen erabilera zertxobait handiagoa dela adin-tarte guztietan, adineko pertsonen artean izan ezik (Altuna Zumeta, Iñarra Arregi, eta Basurto Arruti 2022); fenomeno orokortua Altuna eta Hernándezek aztertu duten bezala (Altuna Ramírez eta Hernández García 2018, 139).

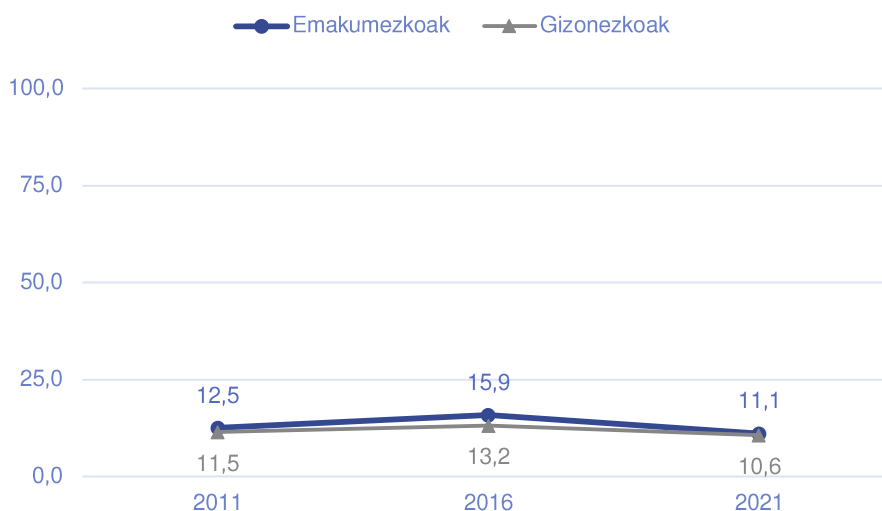
Egile horiek aipatzen dutenez, "datu horien interpretaziorako azalpen serio eta borobil bat ematea zaila izan arren", iradoki daiteke "euskara gizarteak inposatzen dituen generoen arteko tentsioaren erdigunean agertzen dela", eta "genero sistemak garai eta gune zehatz batzuetan euskara eta emakumeen arteko lotura ezarri du[ela]". Hala, ondoriozta daiteke "modu sinbolikoan zein praktikoan euskararen *feminizazioa* gertatu d[ela], nahiz eta kontrakoa ere gertatu daitekeen" (Altuna Ramírez eta Hernández García 2018, 139). Euskararen erabilerak genero-rolekin duen harremana euskal soziolinguistikan gehiago sakondu beharreko gaia da. Esan bezala, joera horien isla baieztatu ahal izan da Errenteriako kalean egindako *hizkuntzen erabileraren neurketan*.

7.2 EUSKARAREN KALE-ERABILERAREN BILAKAERA, SEXUAREN ARABERA (2011 – 2021)

Bilakaerari dagokionez, azken neurketetan ikusi da Errenteriako gizonezkoen eta emakumezkoen artean ez dagoela ia alderik euskararen erabilera datuei dagokionean.

Dena den, esan beharra dago neurketa guztietan egon dela emakumeen erabilera zertxobait gorago gizonezkoen erabileraren aldean. Aldearen norabidea bat dator ohiko joerarekin, alegia, emakumezkoek euskara gehiago erabiltzea gizonezkoek baino (Altuna Ramírez eta Hernández García 2018, 139).

12. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERAREN BILAKAERA SEXUAREN ARABERA. ERRENTERIA, 2011-2021 (%)

Sexua	2011	2016	2021
Emakumezkoak	12,5	15,9	11,1
<i>Lagina</i>	4.312	4.653	7.221
Gizonezkoak	11,5	13,2	10,6
<i>Lagina</i>	3.768	3.802	6.022

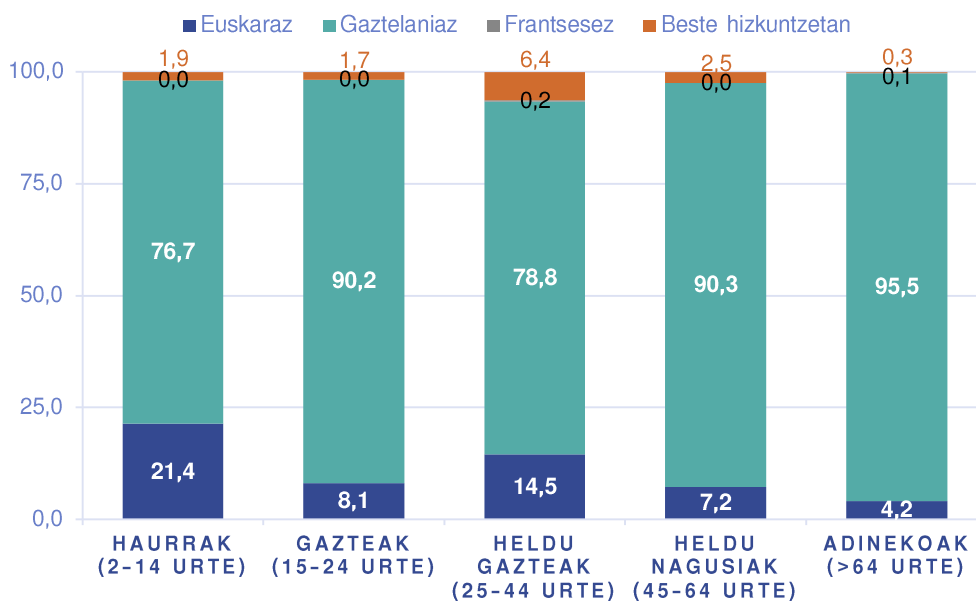
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2011, 2016 eta 2021.

7.3 HIZKUNTZEN KALE-ERABILERA, ADINAREN ARABERA (2021)

2021eko ikerketan, adinaren arabera datuen azterketan aldaketa metodologiko garrantziko bat gertatu da. Aurreko edizio guztietan, datu-bilketan zein azterketan honako lau adin-talde hauetan banatu da biztanleria: haurrak (14 urte artekoak), gazteak (15-24 bitartekoak), helduak (25-64 bitartekoak) eta adinekoak (65 baino gehiago dituztenak). Bistan da banaketa horretan helduen taldeak biztanleriaren zatirik handiena hartzen duela, eta ezaugarri oso heterogeneoak dituzten azpitaldeak osatzen dutela. Hori horrela, 2021eko ikerketan, helduen taldea bi taldetan banatzea erabaki da, hain zuzen, honako hauetan: 25-44 urte arteko heldu gazteak eta 45-64 urte arteko heldu nagusiak.

Behin datuak aztertuz gero, Erreterian jasotako emaitzak 13. Grafiko eta taulan bildu dira:

13. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERA ADINAREN ARABERA. ERRETERIA, 2021 (%)

	Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Heldu gazteak (25-44 urte)	Heldu nagusiak (45-64 urte)	Adinekoak (>64 urte)
Euskaraz	21,4	8,1	14,5	7,2	4,2
Gaztelaniaz	76,7	90,2	78,8	90,3	95,5
Frantsesez	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1
Beste hizkuntzetan	1,9	1,7	6,4	2,5	0,3
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	2.398	1.748	2.953	3.400	2.744

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.

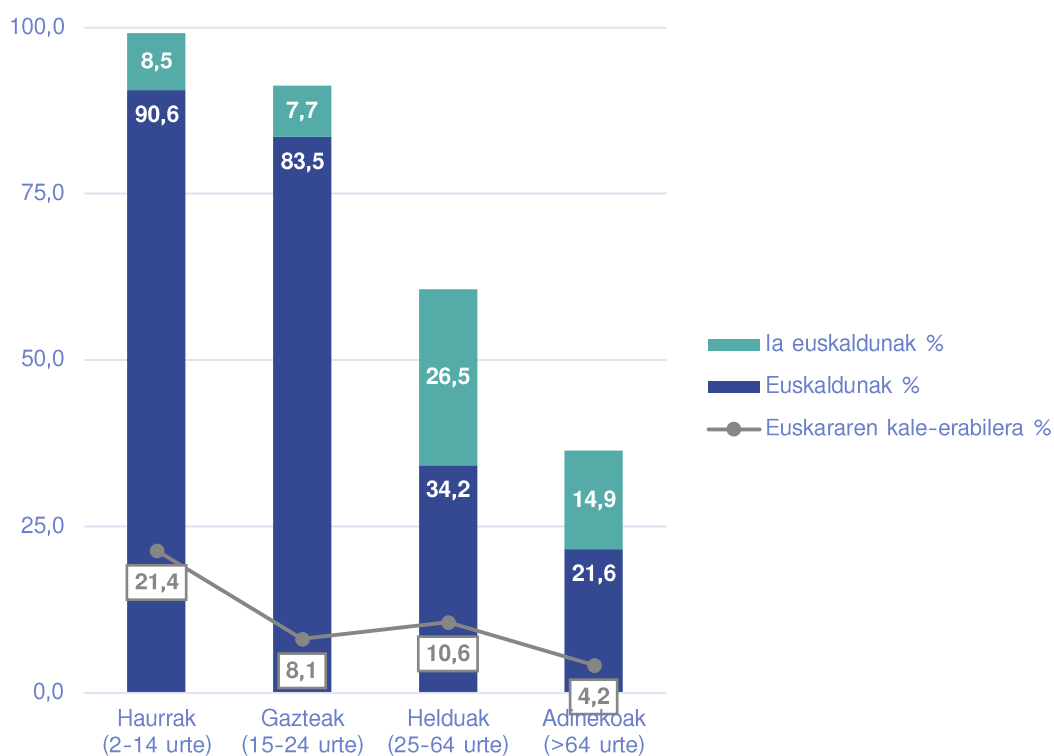
Ikus daitekeenez, haurrak eta heldu gazteak dira euskara gehien erabiltzen dutenak (% 21,4 hurrek eta % 14,5 heldu gazteek). Nabarmen gutxiago egiten dute gazteek (% 8,1), heldu nagusiek (% 7,2) eta adinekoek (% 4,2). Aipagarria da, heldu gazteen artean, beste adin-tarteetan baino nabarmen handiagoa dela beste hizkuntzetan jasotako erabilera (% 6,4).

Datuok bat egiten dute euskalduntzen ari diren udalerrietako joera nagusiarekin; alegia, gune horietan, haurren euskararen erabilera izan ohi da batezbesteko orokorra baino handiagoa, eurengandik abian delako udalerraren euskalduntze-prozesua; ildo berean, gazteen eta adinekoen erabilera batezbesteko orokorretik behera kokatzen da (Sorolla Vidal, Altuna Zumeta, eta Larrea Mendizabal 2019, 13). Kasu honetan, bereziki aipagarria da 2021eko neurketan lehen aldiz bereizi den heldu gazteen adin-taldean, euskararen erabilera batezbesteko orokorretik gora kokatu dela, akaso, hurrekin izan dezaketen harreman estuago baten seinale.

7.4 EUSKARAREN KALE-ERABILERA ETA EUSKARA GAITASUNA, ADINAREN ARABERA

Ondorengo grafiko eta taulan, euskara gaitasuna eta kale-erabilera erakusten dira adin-tarteetan banatuta.

14. Grafikoa eta Taula. EUSKARA-GAITASUNA ETA EUSKARAREN KALE-ERABILERA, ADINAREN ARABERA. ERRENTERIA, 2021

	Euskaldunak		Ia euskaldunak		Euskararen kale-erabilera	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Haurrak (2-14 urte)	4.705	90,6	442	8,5	2.398	21,4
Gazteak (15-24 urte)	2.673	83,5	247	7,7	1.748	8,1
Helduak (25-64 urte)	7.435	34,2	5.751	26,5	6.353	10,6
Adinekoak (>64 urte)	1.901	21,6	1.309	14,9	2.744	4,2
GUZTIRA	16.714	-	7.749	-	13.243	-

Iturria. EUSTAT, 2016; Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2021. Soziolinguistika Klusterra.

Gaitasunari dagokionez aipatu behar da Errenteriako haurren eta gazteen artean gertatu den euskararen ezagutzaren ia unibertsalizazio osoa, izan ere, 10 haurretatik 9 euskalduna da, eta ia beste bat gutxienik euskaraz ulertzeko gai, eta zertxobait gutxiago gazteen kasuan. Beraz, datu hori oso kontuan izatekoa da, horrek ahalbidetuko duelako euskararen erabilera handitzea.

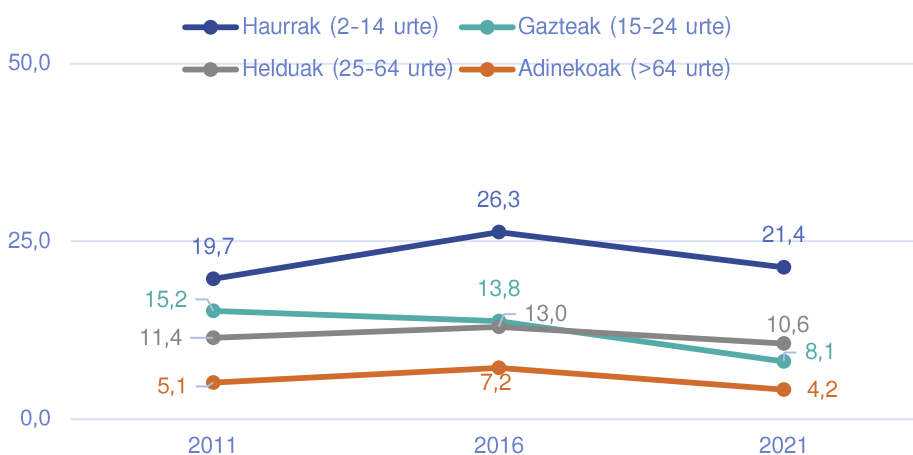
Nolanahi ere, ezagutzaren eta erabileraren arteko arrakala bereziki handia da adin-tarte horietan. Udalerriko ezaugarri soziolinguistikoaren atalean aipatzen zen bezala (5.3.1 atala), lagun horietako gehien-gehienak euskara bigarren hizkuntza modura ikasi dute, eskolaren bidez, eta, beraz, euskararen alde irabaziak dira. Baina, erronka jarrita dago orain, gaur egungo testuinguru soziolinguistiko konplexuan euskara erabiltzeko jauzia egin dezaten baldintza egokiak sortzeko ahaleginean.

7.5 EUSKARAREN KALE-ERABILERAREN BILAKAERA, ADINAREN ARABERA (2011 – 2021)

Azken bost urteetan orokorra izan da euskararen erabileraren jaitziera, adin-tarte guztietan gauzatu baita.

Azken hamarkadan adin-tartearen arabera bilakaera modu batekoa edo bestekoa izan da Erreterian. Haurren adin-tartean, zertxobait gora egin du erabilerak 2011-2021 bitartean, nahiz eta behera egin duen 2016-2021 bitartean (% 19,7 2011n, % 26,3 2016an, eta % 21,4 2021ean). Beste adin-taldeetan, zertxobait behera egin du euskararen erabilerak azken hamarkadan, gazteen adin-taldean bereziki (% 15,2 2011n eta % 8,1 2021ean).

15. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERAREN BILAKAERA ADINAREN ARABERA. ERRETERIA, 2011-2021 (%)

Adin-taldea	2011	2016	2021
Haurrak (2-14 urte)	19,7	26,3	21,4
<i>Lagina</i>	1.693	1.758	2.398
Gazteak (15-24 urte)	15,2	13,8	8,1
<i>Lagina</i>	979	1.066	1.748
Helduak (25-64 urte)	11,4	13,0	10,6
<i>Lagina</i>	3.392	3.930	6.353
Adinekoak (>64 urte)	5,1	7,2	4,2
<i>Lagina</i>	2.016	1.701	2.744

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2011, 2016 eta 2021.

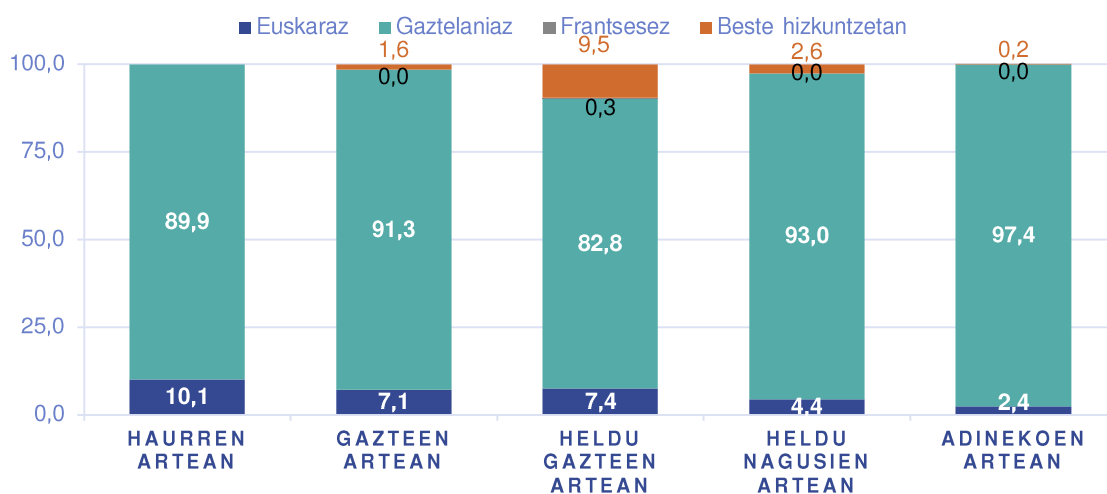
8 HIZKUNTZEN KALE ERABILERA, SOLAS- TALDEAREN OSAERAREN ARABERA

Berdin egiten al du jendeak euskaraz adin-tarte guztietako solaskideekin? Alderik ba al da haur eta nagusien artean, nahastuta edo bananduta egonez gero? Ondorengo grafiko eta taulatan bi faktore horiek landu eta erakusten dira.

8.1 HIZKUNTZEN KALE-ERABILERA, ADIN-TALDE BEREKOAK ELKARTZEAN (2021)

Beheko grafiko eta taulan, adin-talde berekoen arteko solasaldietan zer hizkuntza erabiltzen den erakusten da. Bertan ikus daitekeenez, kale-erabilera orokorraren joera errepikatzen da: haurren artean egiten da gehien euskaraz (% 10,1): apur bat gutxiago egiten da gazteen (% 7,1) eta heldu gazteen artean (% 7,4), eta gutxien heldu nagusien (% 4,4) eta adinekoen (% 2,4) artean. Aipagarria da, heldu gazteen artean, beste adin-tarteetan baino nabarmen handiagoa dela beste hizkuntzetan jasotako erabilera (% 9,5).

16. Grafikoa eta Taula. ADIN-TALDE BEREKOEN ARTEKO KALE ERABILERA.
ERRETERIA, 2021 (%)

	Haurren artean	Gazteen artean	Heldu gazteen artean	Heldu nagusien artean	Adinekoen artean
Euskaraz	10,1	7,1	7,4	4,4	2,4
Gaztelaniaz	89,9	91,3	82,8	93,0	97,4
Frantsesez	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Beste hizkuntzetan	0,0	1,6	9,5	2,6	0,2
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	825	1.486	1.416	2.035	1.911

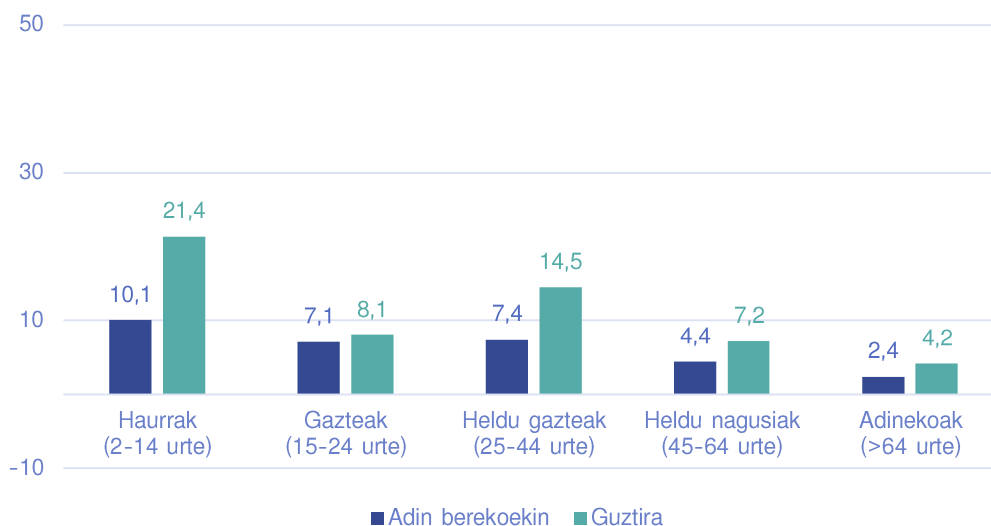
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.

Interesgarria da, nolana ere, datuok erabilera orokorrarekin alderatzea. Alegia, elkarriketetan adin berekoak ari direnean, edo adinez talde nahasietan ari direnean zer gertatzen den alderatzea.

Ondorengo grafiko eta taulan ikus daitekeenez, erabilera orokorrarekin alderatuta, adin-talde guztietan egiten du behera euskararen erabilerak adin-talde berekoen artean ari direnean. Bereziki aipagarriak dira erabilera orokorrarekin alderatuta, haurren eta heldu gazteen artean dauden aldeak; haurretan % 21,4koa da erabilera orokorra, eta % 10,1ekoa haurren arteko erabilera; heldu gazteetan % 14,5ekoa da erabilera orokorra, eta % 7,4koa heldu gazteen arteko erabilera.

Joera horrek, dena den, bat egiten du Euskal Herrian jaso denarekin. Izan ere, datu orokorrak aztertuz ikus daiteke euskararen erabilera txikiagoa dela adinkideen elkarriketetan, adin-talde guztietarako (Altuna Zumeta, Iñarra Arregi, eta Basurto Arruti 2022).

17. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERA ADIN-TALDE BEREKOEN ARTEAN ETA GUZTIRA. ERRETERIA, 2021 (%)

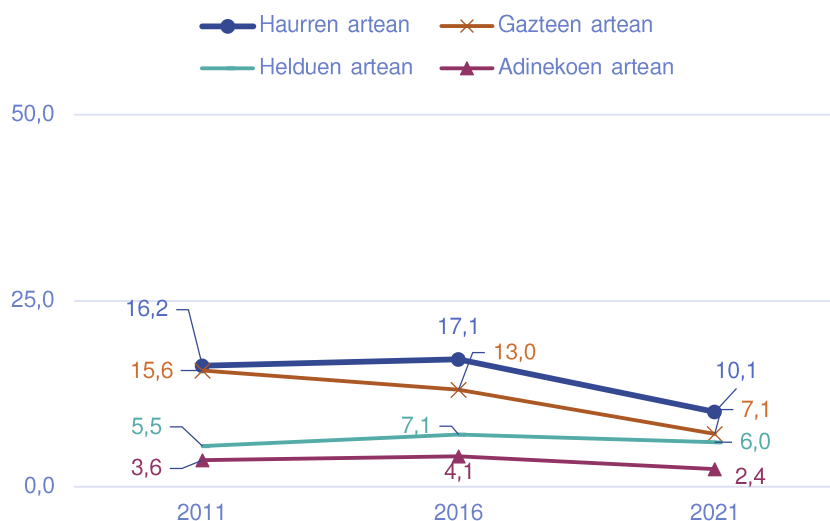

	Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Heldu gazteak (25-44 urte)	Heldu nagusiak (45-64 urte)	Adinekoak (>64 urte)
Adin berekoekin	10,1	7,1	7,4	4,4	2,4
<i>Lagina</i>	825	1.486	1.416	2.035	1.911
Guztira	21,4	8,1	14,5	7,2	4,2
<i>Lagina</i>	2.398	1.748	2.953	3.400	2.744
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, Erreteria 2021.					

8.2 EUSKARAREN KALE-ERABILERAREN BILAKAERA, ADIN-TALDE BEREKOAK ELKARTZEAN (2011 – 2021)

Jarraian, kale-erabileraren bilakaera aztertzen da, adin-talde berekoak elkartzen direnean.

18. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERAREN BILAKAERA ADIN-TALDE BEREKOEN ARTEAN. ERRENTERIA, 2011-2021 (%)

	2011	2016	2021
Haurren artean	16,2	17,1	10,1
<i>Lagina</i>	419	543	825
Gazteen artean	15,6	13,0	7,1
<i>Lagina</i>	802	899	1.486
Helduen artean	5,5	7,1	6,0
<i>Lagina</i>	1.617	2.350	3.967
Adinekoen artean	3,6	4,1	2,4
<i>Lagina</i>	1.379	1.154	1.911
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRENTERIA 2021.			

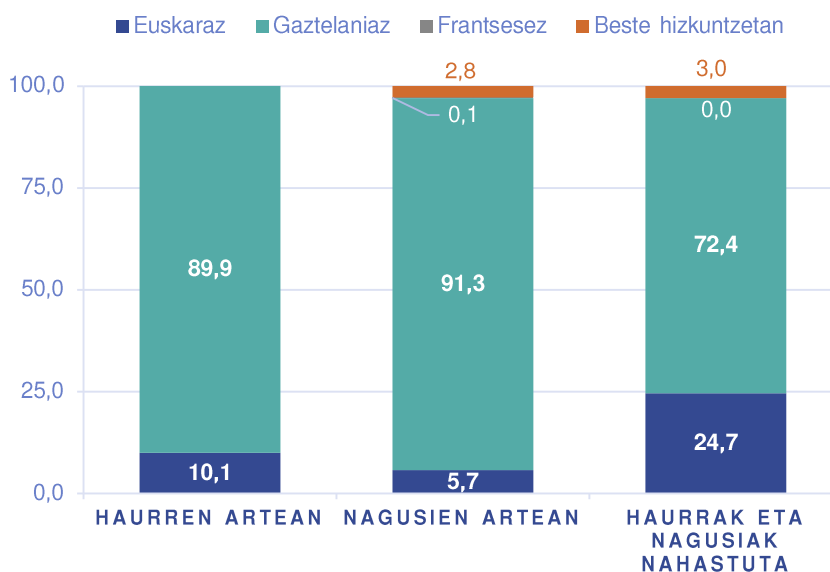
Adin-taldeen bilakaera orokorrarekin bezala, euren artean daudenean euskararen erabilerak behera egin du adin-talde guztietan azken bost urteetan.

Azken hamarkadan, helduen artean izan ezik (% 5,5 2011n eta % 6 2021ean), adin-tarte guztietan euren adin-taldekoekin daudeneko datuek behera egin dute. Jaitsiera nabarmenak topatu dira haurren arteko solasaldietan (% 16,2 2011n eta % 10,1 2021ean), eta gazteen arteko solasaldietan (% 15,6 2011n eta % 7,1 2021ean).

8.3 HIZKUNTZEN KALE-ERABILERA, HAURREN PRESENTZIAREN ARABERA (2021)

Jarraian, haurren presentziak euskararen erabileran duen eragina erakusten da.

19. Grafikoa eta Taula. HIZKUNTZEN KALE ERABILERA HAURREN PRESENTZIAREN ARABERA. ERRETERIA, 2021 (%)

	Haurren artean	Nagusien artean	Haurrak eta nagusiak nahastuta
Euskaraz	10,1	5,7	24,7
Gaztelaniaz	89,9	91,3	72,4
Frantsesez	0,0	0,1	0,0
Beste hizkuntzetan	0,0	2,8	3,0
GUZTIRA	100,0	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	825	8.994	3.424

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.

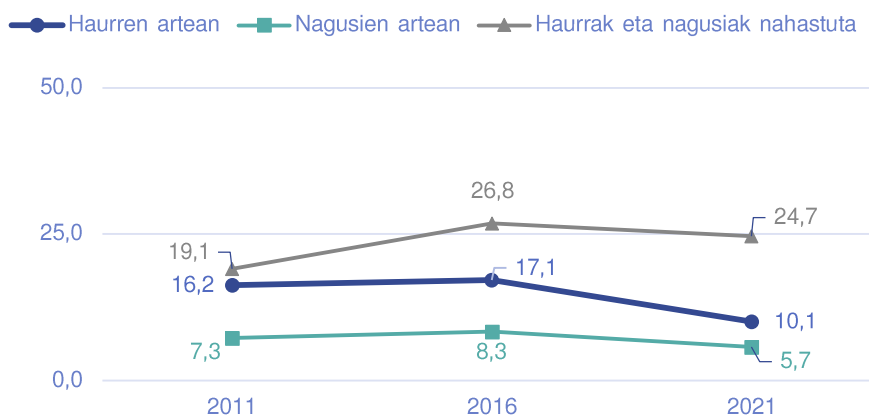
Aurreko grafiko eta taulan ikus daitekeenez, haurrek nagusiek baino gehiago egiten dute euskaraz haurrak hurrekin daudenean eta nagusiak nagusiekin (% 10,1 haurren artean eta % 5,7 nagusien artean). Dena den, euskara gehien haurrak eta nagusiak nahastuta daudenean entzuten da (% 24,7).

Aipatu behar da, Erreterriako bildutako datu horiek bat egiten dutela erabat Euskal Herriko joera orokorrarekin. Izan ere, lurralde osoa kontuan hartuta, euskararen erabilera-daturik altuenak haurrak eta nagusiak daudenean jasotzen dira eta baxuenak haurrik ez dagoen elkarrizketetan (Altuna Zumeta, Iñarra Arregi, eta Basurto Arruti 2022).

8.4 EUSKARAREN KALE-ERABILERAREN BILAKAERA, HAURREN PRESENTZIAREN ARABERA (2011 – 2021)

Ondorengo grafiko eta taulan, haurren presentziak euskararen erabileran izan duen eraginaren bilakabidea erakusten da.

20. Grafikoa eta Taula. EUSKARAREN KALE ERABILERAREN BILAKAERA HAURREN PRESENTZIAREN ARABERA. ERRETERIA, 2011-2021 (%)

	2011	2016	2021
Haurren artean	16,2	17,1	10,1
<i>Lagina</i>	419	543	825
Nagusien artean	7,3	8,3	5,7
<i>Lagina</i>	4.716	5.268	8.994
Haurrak eta nagusiak nahastuta	19,1	26,8	24,7
<i>Lagina</i>	2.945	2.644	3.424

Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2011, 2016 eta 2021.

Haurren presentziaren araberako bilakaerari dagokionez, azken bost urteetan behera egin du euskararen erabilerak hiru multzoetan.

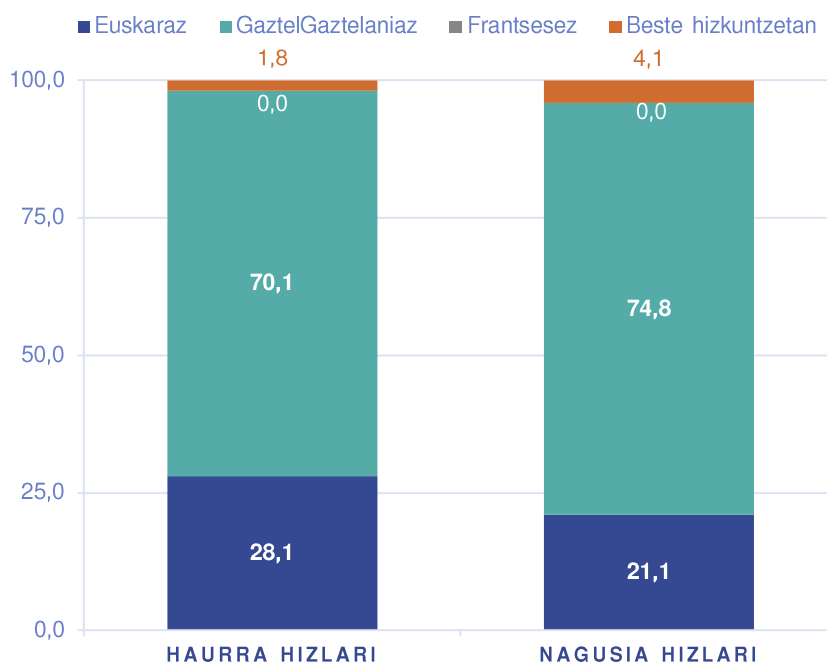
Azken hamarkadari erreparatuz gero, haurren artean zein nagusien artean gorakada izan zen 2011-2016 bitartean, baina 2021eko neurketan behera egin du euskararen erabilerak, eta azken hamar urteetan, oro har, haurren artean zein nagusien artean euskararen erabilerak behera egin duela ikus daiteke, haurren artean bereziki (haurren artean % 16,2 2011n eta % 10,1 2021ean; nagusien artean % 7,3 2011n eta % 5,7 2021ean).

Haurrak eta nagusiak nahastuta daudenean, aldiz, gora egin du euskararen erabilerak azken hamarkadan (% 19,1 2011n eta % 24,7 2021ean).

8.5 HIZKUNTZEN KALE-ERABILERA, HAURRA ALA NAGUSIA HITZ EGITEN ARI DEN (2021)

Atal honetan, hurrez eta nagusiez osatutako elkarrizketak soilik hartuko dira kontuan. Ondorengo taulan hitz egiten ari dena haurra ala nagusia izateak duen eragina erakusten da.

21. Grafikoa eta Taula. HAUR-NAGUSI TALDEETAKO KALE ERABILERA, HAURRA ALA NAGUSIA HITZ EGITEN. ERRETERIA, 2021 (%)

	Haurra hizlari	Nagusia hizlari
Euskaraz	28,1	21,1
GaztelGaztelaniaz	70,1	74,8
Frantsesez	0,0	0,0
Beste hizkuntzetan	1,8	4,1
GUZTIRA	100,0	100,0
<i>Lagina</i>	1.747	1.677
Iturria. Soziolinguistika Klusterra, Hizkuntzen Erabileraren Kale Neurketa, ERRETERIA 2021.		

Aurreko grafiko eta taulan ikus daitekeenez, haur eta nagusien arteko solasaldietan, haurra hitz egiten ari denean erabilera % 28,1ekoa da, eta nagusia bada, aldiz, % 21,1ekoa. Beraz, grafiko eta taula horretan erakusten da Erreterian haurrek euskaraz hitz egiteko joera handiagoa dutela nagusiek baino.

9 ONDORIOAK

Erreterian 2021ean eginiko *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketak* erakutsi du herriko kaleetan 10 lagunetatik bat ari zela euskarazko elkarrizketetan (% 10,9), bost seiren gaztelaniaz (% 86,4) eta % 2,7 beste hizkuntzetan ari ziren.

- Erreterian, azken bost urteko epean lau puntu jaitsi da euskararen kaleko erabilera. Eta bilakaera horrek, aurreko bost urteko tartean neurtutako gorako joera eten egin du; horrela, 2021eko datua duela 10 urtekoa baino zertxobait beheragotik geratu da.
- Erreteriako ibilbideetan gertatzen denari erreparatuz azpimarratu behar da euskararen erabilera-datu altuenak Erdigunean eta Ibai inguruan jaso direla. Ondoren, apur bat baxuagoak izan dira Fanderia auzoan eta Iztieta auzoan. Jasotako datuak, eta erabilera-datu apalenak Kiroldegi inguruan eta Beraunen jaso dira. Gainera, erabilera datuen jaitsiera ibilbide guztietan gertatu da, Beraunen izan ezik; kasu horretan, bi puntuko igoera behatu baita. Jaitsiera ber4eziki inportantea izan da kiroldegi inguruan eta Fanderian; Erdigunean, Ibai inguruan eta Iztieta, euskararen erabilera puntu bakarra jaitsi da.
- Emakumezkoek zertxobait gehiago egiten dute euskaraz gizonezkoek baino Erreterian. Joera hori, oro har, Euskal Herriko lurralde guztietan errepikatzen den fenomeno da, adin-talde guztietan adinekoetan izan ezik. Badirudi, emakumeek eta gizonek euskararekiko izan ditzaketen irudi zein balio desberdinek hizkuntza-hautuan eragiten dutela. Etorkizuneko aztergai interesgarria da honakoa, zalantzarik gabe.
- Erreterian haurrak eta heldu gazteak dira euskara gehien erabiltzen dutenak. Nabarmen gutxiago egiten dute gazteek, heldu nagusiek eta adinekoek. Ez da ahaztu behar, Erreterian ere, asko direla eskolaren bitartez euskaldundu diren haur eta gazteak. Eta, baita migrazioaren ondorioz udalerrira etorri diren herrikideak ere. Horien guztien euskararenganako jarrera eta hautua, oso kontuan hartzekoa izango da datozen urteetako euskararen bilakaeran.

Aipagarria da, bestalde, heldu gazteen artean, beste adin-tarteetan baino nabarmen handiagoa dela beste hizkuntzetan jasotako erabilera.
- Adin berekoen arteko elkarrizketetan azaleratu da, bestalde, orain artean agerian ez zegoen informazio interesgarria. Izan ere, adin-talde guztietan egiten dute gutxiago euskaraz euren artean daudenean adin desberdinetako biztanleekin osatutako taldeetan daudenean baino. Aldea nabarmena da haurren eta heldu gazteen artean. Badirudi badela nolabaiteko arau soziala gurasoak eta haurrak elkarren artean euskaraz egitera bultzatzen dituen, baina, erabilera hori ez da gerora euren arteko adin-taldeetako elkarrizketetan islatzen; fenomeno horren bilakaerari arreta hurbiletik jartzea komeniko da, zalantzarik gabe.
- Fenomeno horrekin lotzen da haurren presentziak duen eragina euskararen erabileran. Euskal Herriko kaleetan pertsona nagusiak euskaraz gehiago aritzen dira haurrak hurbil daudenean, eurak bakarrik daudenean baino. Joera hori orokorra da, eta Erreterian ere araua hala betetzen da. Badirudi pertsona nagusiek euren harreman horizontaletan gaztelaniarako joera sendoagoa dutela eta hurrekin daudenean errazago baztertzen dutela joera

hori: nagusien arteko taldeetan entzuten da gutxien euskaraz, eta hurrekin daudenean, aldiz, nabarmen igotzen da euskararen erabilera.

- Datozen urteetako euskararen kale-erabileraren bilakaerari begiratzekoan, garrantzitsua izango da, kontuan izatea Erreterian, oro har, erabilera-datu apalak behatzeaz gain, joera beherakorra azaldu dela adin-talde guztietan. Bereziki garrantzizkoa dirudi haurren eta gazteen joerei erreparatzea. Dena den, gogoan izan behar da egungo euskal hiztunen profil linguistikoa desberdina dela garai bateko euskaldunen artean ohikoen zen profiletik. Horregatik, kanpo-eraginak tarteko direla ere, zaindu beharrekoak dira haur eta gazte horien hizkuntza-erraztasuna, euskaraz modu lasaian aritzeko aukerak eta euskarazko sozializazioa. Herritar guztiek dute zeregina eginkizun horretan. Euskararen biziberritzearena, ilusioz, erabakimenez, enpatiaz eta inteligentziaz gauzatu beharreko prozesu berritzaile eta eraldatzailea da, bizikidetzaz zainduz eta gizarte hobe bat eraikitzeko bidean.

10 DATU NAGUSIEN LABURPENA

ERRETERIA, 2021 Hizkuntzen erabileraren kale neurketa Datu nagusien laburpena

Datu orokorrak	Euskaraz	% 10,9
	Gaztelaniaz	% 86,4
	Frantsesez	% 0,1
	Beste hizkuntzetan	% 2,7
	Euskararen erabileraren bilakaera (2016-2021)	-3,8
	Euskararen erabileraren bilakaera (2011-2021)	-1,1
ibilbideak	1. Kiroldegi ingurua	% 6,9
	2. Iztietza auzoa	% 9,1
	3. Ibai ingurua	% 12,3
	4. Fanderia auzoa	% 9,8
	5. Erdigunea	% 16,4
	6. Beraun	% 6,7
Sexua	Emakumezkoek	% 11,1
	Gizonezkoek	% 10,6
Adina	Hurrek	% 21,4
	Gazteek	% 8,1
	Helduek	% 10,6
	Heldu gazteek	% 14,5
	Heldu nagusiek	% 7,2
	Adinekoek	% 4,2
	Haurren artean	% 10,1
	Gazteen artean	% 7,1
	Helduen artean	% 6,0
	Heldu gazteen artean	% 7,4
	Heldu nagusien artean	% 4,4
Adinekoen artean	% 2,4	
Haurren presentzia	Haurrak bakarrik (nagusirik gabe) daudenean	% 10,1
	Nagusiak bakarrik (haurrik gabe) daudenean	% 5,7
	Hurrek eta nagusiek osatutako taldeetan	% 24,7
	Hurrek hitz egiten dutenean	% 28,1
	Nagusiek hitz egiten dutenean	% 21,1

BIBLIOGRAFIA

- Aierdi, Xabier, Belen Uranga, eta Maialen Iñarra. 2021. «Euskal Autonomia Erkidegoko hizkuntza -aniztasunaren mapa. Immigrazioko biztanleriaren jatorriaren araberrako hurbilketa». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 119: 11–38.
- Aizpurua Espin, Jon. 2018. «Euskararen erabilera eta erabileran eragiten duten faktore nagusiak». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 106: 29–45.
- Altuna, Olatz, eta Asier Basurto. 2013. *Hizkuntza erabilera behaketa bidez neurtzeko gida metodologikoa*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia.
- Altuna Ramírez, Jaime, eta Jone M. Hernández García. 2018. «%2,7a Euskara, generoaz mintzo?» *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 106: 115–44.
- Altuna Zumeta, Olatz, eta Maialen Iñarra Arregi. 2022. *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa. Euskal Herria, 2021. Txosten teknikoa*. Soziolinguistika Klusterra.
- Altuna Zumeta, Olatz, Maialen Iñarra Arregi, eta Asier Basurto Arruti. 2022. *Hizkuntzen erabileraren kale-neurketa. Euskal Herria, 2021*. Andoain: Soziolinguistika Klusterra.
- Alvarez Enparantza, Txillardeggi, J. L. 2001. *Hacia una Sociolingüística Matemática*. SEI.
- Amorrortu, Estibaliz, Jone Goirigolzarri, eta Ane Ortega. 2021. «Ekintza-ikerketaren partehartzailea euskararen hiztun aktibo bihurtzeko babesgune eta zubi-espazio». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 120: 11–26.
- Calvet, Louis-Jean. 2017. *Les langues: quel avenir? Les effets linguistiques de la mondialisation*. CNRS.
- Crystal, David. 2003. *English as a Global Language*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/english-as-a-global-language/690D300092A3B5E4733677FCC9A42E98>.
- Eusko Jaurlaritza - Gobierno Vasco. Kultura eta Hizkuntza Politika Saila. 2020. *VI. Mapa Soziolinguistikoa 2016*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia = Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.
- Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernua, Euskararen Erakunde publikoa. 2017. «VI. Inkesta Soziolinguistikoa. Euskararen eremu osoko fitxa teknikoa». https://www.irekia.euskadi.eus/uploads/attachments/9954/VI_INK_SOZLG-EH_eus.pdf?1499236557.
- Gaindegia. 2021. «20 Adierazle galeria nagusi. Euskal Herria». https://gaindegia.eus/sites/default/files/AGN-euskal-herria-2021_8.pdf.
- Giles, H, R.Y. Bourhis, Taylor, D.M., eta Relations». 1977. «"Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations"». *Language, Ethnicity and Intergroup Relations* (307-348).
- Iriberrri, Nagore, eta José Ramón Uriarte. 2012. «Gutxiengoaren hizkuntza eta elebitasunaren orekaren egonkortasuna». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 84: 185–206.
- Isasi, X., eta A. Iriarte. 1998. «"Euskararen kale-erabilera. Txillardegiren eredu matematikoa", *BAT Soziolinguistika aldizkaria* 28, 51-80 orr». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria* 28: 51–80.
- Larrañaga, Iñaki. 1986. «Euskararen erabilpen erreala Gipuzkoan: leku publikoetan, udal erakundeetan, gizarteko zerbitzuetan». In *Hizkuntza minorizatuen soziologia, -(e)k argitaratua* J. Ruiz Olabuenaga eta J.A. Ozamiz. Donostia: Tartalo argitaletxea.
- Lo Bianco, Joseph. 2014. «Domesticating the Foreign: Globalization's Effects on the Place/s of Languages.» *The Modern Language Journal* 98 (1): 3121–3325.

- Moseley, Christopher. 2010. *Atlas of the World's Languages in Danger*. 3. arg. Paris: Unesco Publishing.
- Ramallo, Fernando. 2020. «Neofalantismo y el sujeto neohablante». In *Claves para entender el multilingüismo contemporáneo.*, -(e)k argitaratua Luisa Martín Rojo eta Joan Pujolar, UOC y Universidad de Zaragoza, 229–65. Zaragoza.
- Ruiz Olabuenaga, José Ignacio, eta Cristina Blanco. 1994. *La inmigración vasca. Análisis trigeracional de 150 años de inmigración*. Bilbo: Universidad de Deusto.
- Sorolla Vidal, Natxo, Olatz Altuna Zumeta, eta Imanol Larrea Mendizabal. 2019. *Euskararen erabilerarekin lotura duten faktoreak*. Soziolinguistika Klusterra.
- Uranga, Belen, eta Xabier Aierdi. 2021. «Gipuzkoako hizkuntza aniztasuna. Jatorri atzeritarreko biztanleen hizkuntza-bizipenak, jarrerak eta asmoak». Soziolinguistika Klusterra, Gipuzkoako Foru Aldundia (Argitaratu gabe).
- Vila i Moreno, F. Xavier. 2021. «Hizkuntza gutxituak: : ezagutzaren eta erabileraren sustatzearen arteko lotura». *Administrazioa euskaraz* 111: 26–27.
- Yurramendi, Y., eta O. Altuna. 2009. «Zuzeneko behaketaz hizkuntza erabilera neurtzeko metodologiaren eredu matematikoa». Andoain: Soziolinguistika Klusterra. <https://soziolinguistika.eus/eu/argitalpenak/zuzeneko-behaketaz-hizkuntza-erabilera-neurtzeko-metodologiaren-eredu-matematikoa/>.
- Yurramendi, Y., O. Altuna, X. Isasi, eta A. Basurto. 2013. «Ahozko hizkuntza erabilera behaketa bidez neurtzeko metodologiaren garapena». Andoain: Soziolinguistika Klusterra. <https://soziolinguistika.eus/eu/argitalpenak/ahozko-hizkuntza-erabilera-behaketa-bidez-neurtzeko-metodologiaren-garapena/>.
- Zarraga Azumendi, Arkaitz. 2010. «Soziolinguistikari sarrera». In *Soziolinguistika Eskuliburua*. Andoain: Soziolinguistika Klusterra; Eusko Jaurlarita, Kultura Saila.

ERANSKINAK. IBILBIDEAK

Udalerria: *ERRETERIA*

Ibilbidea: *Beraun*

Kalez kale:

Beraun kalea, Galtzaraborda hiribidea

Planoa:

Udalerria: ERRENTERIA

Ibilbidea: Iztieta auzoa

Kalez kale:

Amasa kalea, Ondartxo auzoa, iztieta pasealeku

Planoa:

Udalerria: *ERRETERIA*

Ibilbidea: *Erdigunea*

Kalez kale:

Biteri kalea, Alfonso XI.aren hiribidea, Pelotari, Fernandez de Landa plaza, Alameda, Agirre lehendariaren plaza, Tomas Lopez kalea, Andoni Korta, Morrongilleta, Biteri kalea

Planoa:

Udalerria: *ERRENTERIA*

Ibilbidea: *Fanderia auzoa*

Kalez kale:

Fouring etorbidea, Fanderia pasealekua, F.Garcia Lorca kalea,
Dario Regoyos kalea, Vicente Urriak 15, larunbata Cobreros

Planoa:

Udalerria: *ERRETERIA*

Ibilbidea: *Ibai ingurua*

Kalez kale:

Nafarroa hiribidearen ingurua

Planoa:

Udalerria: *ERRENTERIA*

Ibilbidea: *Kiroldegi ingurua*

Kalez kale:

Bittor Idiazabal kalea, Galtzarborda auzoa, apeadero kalea, parke kalea

Planoa:

